

ՊԵՐՃ ԹԷՐԶԵԱՆ

ՀՀ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍՊՈՒՆԱՏԱՆ

ԾՆՆԴՈՅԸ

ԱԿՆԱՐԿ ԲՍԱՆԱՄԵԱՅ ՀԵՌԱԲՈՐՈՒԹԵՆԷ

ԳԱՇՈՒԷ, 2012

ՀՀ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍՊՈՒԱՏԱՆ ԾՆՆԴՈՅԸ
ԱԿՆԱՐԿ ԲՍԱՆԱՄԵԱՅ ՀԵՌԱԲՈՐՈՒԹԵՆԷ

3(62)

Թ-37

ՊԵՐՃ ԹԷՐԶԵԱՆ

ՀՀ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍՊՆԱՏԱՆ
ԾՆՆԴՈՅԸ

4884

ԱԿՆԱՐԿ ԲՍԱՆԱՄԵԱՅ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷ

ԳԱՀԻՐԷ, 2012

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ	7
ՄՈՒՏՔ	11
ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ	15
ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆՍՏԱՎԱՅՐ	19
ՀԲԸՄ-Ի ՍԱԹԵՆԻԿ ՉԱԳԸՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	29
ԾՐԱԳՐՈՒՄ ԵՒ ՍԿՋԲՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐ	37
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐ	45
ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԴԺՈՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	51
ՆՈՐ ՆՍՏԱՎԱՅՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ	63
ԽՕՍՔ ԵՐԱԽՏԻՔԻ	67
ՅԱԲԵԼՈՒԾ	73

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Եգիպտահայ ճանաչուած մտաւորական, ազգային, հասարակական գործիչ Պերճ Թերզեանի «ՀՀ Եգիպտոսի Դեսպանատան Օննդոցը» աշխատութեան սոյն հրատարակութիւնը համընկաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնների հաստատման 20-ամեայ յոբելեանի հետ: Արդէն երկու տասնամեակի պատմութիւն ունեն նաեւ միմեանց մայրաքաղաքներում՝ Երեւանում եւ Կահիրէում, մեր բարեկամ երկրների դեսպանութիւնները:

Այդ ժամանակահատուածում հայ-եգիպտական փոխշահաւետ համագործակցութիւնը նշանակալից առաջընթաց է ապրել՝ ներառելով այնպիսի բնագաւառներ ինչպիսիք են քաղաքականութիւնը, կրթութիւնը, գիտութիւնը, մշակոյթը, առողջապահութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը, տեղեկատուական տեխնոլոգիաները, առեստորը եւ այլն: Տարածաշրջանային կայունութեան, անվտանգութեան, համագործակցութեան ու վստահութեան մթնոլորտի հաստատման գործում ընդհանուր մօտեցումների ու ձգտումների ամուր հողի վրայ են վեր խոյանում մեր միջպետական յարաբերութիւնները, իսկ հայ եւ եգիպտացի բարեկամ ժողովուրդների պատմա-մշակութային սերտ առընչութիւնները եւ խոր արմատներ ունեցող փոխադարձ համակրանքը կատարում է նրանց յուսալիութիւնն ու յարատեւութիւնն երաշխաւորող շաղախի դերը:

Այս աշխատութեամբ Պերճ Թերզեանն անդրադառնում է ահա այդ միջպետական յարաբերութիւնների կերտման ակունքներին: Աւելի

ստոյգ՝ առանձին վերցրած մի դրուագի, որը ՀՀ դեսպանութեան կայացումը կամ ինչպէս հեղինակն է նախընտրում անուանել՝ ծնունդն է:

Որքանով որ մեզ յայտնի է, սա Հայաստանի որեւէ դիւանագիտական ներկայացուցչութեան ստեղծման պատմութիւնը լուսաբանելու անդրանիկ փորձն է: Ուշագրաւ է, որ հեղինակը ոչ միայն նկարագրուող իրադարձութիւնների ականատեսն է եղել, այլև գտնուել է դրանց կիզակէտում: ՀԲԸՄ Կահիրէի մասնաճիւղի ատենապետը լինելու հանգամանքի բերումով եւ որ շատ ատելի կարելոր է՝ Եգիպտոսում Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն ունենալու հրատապութեան մասին իր անձնական համոզմունքի մղումով նա ամբողջութեամբ ներքաշուած է եղել դեսպանութեան համար պատշաճ եւ ներկայանալի պայմաններ ապահովելու գործընթացի մէջ: Այդ հանգամանքը, յաւելեալ Պերճ Թերզեանին յատուկ բժախնդրութիւնն ու անաչառութիւնը, որոնք ընթերցողին ծանօթ են նրա նախորդ գործերից, կարելի է ասել, անխոցելի են դարձնում աշխատութիւնը փաստերի հաւաստիութեան տեսանկիւնից:

Պերճ Թերզեանը միտումնաւոր մի կողմ է թողել դեսպանութեան հաստատման հետ կապուած քաղաքական եւ միջպետական հարցերը: Նրա նկարագրած իրադարձութիւններն հիմնականում ընթանում են դեսպանութեան նստավայրի ձեռքբերման շուրջ: Մի գործընթաց, որը նպատակաւայաց կերպով նախաձեռնել էր Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետութիւնում Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին արտակարգ եւ լիազօր դեսպան, այժմ արտաքին գործերի նախարար Էդուարդ Նալբանդեանը: Նախաձեռնութիւն, որը բոլոր սպասումները գերազանցող արդիւնք ունեցաւ: Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ սա մի ուսանելի պատմութիւն է, թէ ինչպէս կարելի է անմնացորդ նուիրումի, անսասան համոզմունքի եւ անխոնջ ջանքերի շնորհիւ իրականութիւն դարձնել աներեւակայելին:

Այսօր Կահիրէում հայոց եռագոյնը ծածանում է նրա սրտում՝ Նեղոսի գեղատեսիլ Չամալէք կղզում գտնուող հոյակերտ կառոյցներից մէկի՝ պատմա-ճարտարապետական յուշարձան հանդիսացող «Մաթենիկ Չագրը» առանձնատան վրայ:

Անցած տարիների ընթացքում չի եղել գէթ մի հայ, ում սիրտը լցուած չլինի յուզախառն հպարտութեամբ այստեղ տեղակայուած ՀՀ դեսպանատունն այցելելիս: Չի եղել թէկուզ մեկ օտարերկրեայ այցե-

լու, ով հիացած եւ տպաւորուած չլինի եգիպտական հողում Հայաստանի նմա՛ն պատկառելի ներկայացուածութեամբ: Իրաւացի են բոլոր նրանք, ովքեր աներկբայօրէն հաստատում են, որ ՀՀ դեսպանատունը լուսագոյններից է Կահիրէում հանգրուանած ատելի քան 160 երկրների դեսպանատների շարքում:

Դժուար է պատկերացնել, որ նման ձեռքբերումը իրականութիւն է դարձել անկախութեան առաջին տարիներին, երբ Հայաստանը գտնուում էր խոր տնտեսական ճգնաժամի եւ շրջափակման մէջ, երբ ընթացքի մէջ էր Արցախի ազատամարտը, երբ պետականութեան ինստիտուտները, այդ թում արտաքին գործերի նախարարութիւնը, դեռեւս գտնուում էին ձեւավորման փուլում, իսկ Հայրենիքն ու Սփիւռքը միմեանց ընդառաջ առաջին գողտրիկ քայլերն էին կատարում:

Պերճ Թերզեանը մանրակրկիտ կերպով անդրադառնում է այն տեխնիկական, իրաւական, նիւթական եւ այլ դժուարութիւններին, ինչպէս նաեւ հոգեբանական եւ գաղափարական բարդոյթներին, որոնք առկայ էին յաջողութեան հասնելու ճանապարհին: Դրանց յաղթահարումը հնարաւոր է դարձել ՀՀ դեսպան Էդուարդ Նալբանդեանի եւ դեսպանատան գաղափարի շուրջ համախմբուած նրա համախոհ ՀԲԸՄ-ի Կահիրէի վարչականների եւ այլ եգիպտահայերի միասնական ջանքերի եւ յամառ աշխատանքի շնորհիւ: Այդ առումով ՀՀ դեսպանատան վերածուած «Չագրը» առանձնատունն ամենայն իրաւամբ պէտք է դիտել որպէս Հայրենիք-Սփիւռք միասնականութեան ամենաառաջին խորհրդանիշ-կոթողներից մէկը:

Ամփոփելով պէտք է ասել, որ Պերճ Թերզեանի «ՀՀ Եգիպտոսի Դեսպանատան Ծննդոցը» ունի որոշակի պատմագիտական նշանակութիւն, քանի որ այնտեղ բերուած փաստագրական նիւթերը լոյս են սփռում 1990-ականների մի շարք կարելոր երեւոյթների վրա: Նրա արժէքը չի սահմանափակվում միայն Եգիպտոսում ՀՀ դեսպանատան հիմնադրման պատմութեան լուսաբանմամբ: Նախ, այն ընդհանուր պատկերացում է տալիս, թէ ինչ աստիճանի դժուարին պայմաններում էր իրականանում առաջին դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնների հաստատման գործընթացը: Երկրորդ, օգնում է ըմբռնել Անկախ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի փոխարարբերութիւնների սաղմնային փուլին բնորոշ իւրայատկութիւնները: Երրորդ, ցոյց է տալիս, թէ ինչպէս էր Սփիւռքի գիտակցութեան մէջ արմատաւորում Հայրենիքը որպէս ողջ հայութեան անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն, այլ ոչ թէ անհասա-

նելի երազ ընկալելու մտածելակերպը: Եւ վերջապէս, այն պակաս կարեւոր չէ Եգիպտոսում հայկական մշակոյթի կոթողների ուսումնասիրման տեսանկիւնից, քանի որ ուշագրաւ փաստեր է պարունակում 1927 թ. հայ ճարտարապետ Արամ Անդրանիկեանի կողմից կառուցուած եւ պատմա-մշակութային արժէք հանդիսացող առանձնատան մասին:

Արմէն Մելքոնեան
Եգիպտոսում Հայաստանի
արտակարգ և լիազօր դեսպան

ՄՈՒՏՔ

Հայաստանի անկախ պետականութեան գոյառումը նոր հրամայականներու եւ նոր մարտահրաւերներու առջեւ կը դնէր թէ՛ հայրենիքը եւ թէ՛ սփիւռքը:

Ստեղծուած նոր իրադրութեան մէջ Հայաստանի համար՝ որպէս անկախ պետութիւն, պատշաճ մակարդակով միջպետական յարաբերութիւններ ստեղծելու եւ զարգացնելու հարցը առաջնահերթութիւն մըն էր:

Այդ նպատակը իրագործելու համար նորանկախ Հայաստանը անմիջապէս կը ձեռնարկէր արտասահմանի մէջ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններու ցանց մը հաստատելու: Այդ կարեւոր գործընթացը աւելի քան երկու տասնամեակ առաջ սկսած ըլլալով հանդերձ, տակաւին կը շարունակուի եւ հաւանաբար դեռ բաւական ժամանակի կը կարօտի իր լրումին հասնելու համար:

Եգիպտոսը իր աշխարհագրական իւրայատկութեամբ, տարբեր քաղաքակրթութիւններու իր հարուստ պատմական ժառանգով, արաբական, ափրիկեան, իսլամական աշխարհներուն մէջ վայելած իր առաջատար դիրքով եւ միջազգային գետնի վրայ իբր շրջանային որոշիչ ոյժ իր ունեցած կշիռով, առաջին գծի վրայ եկող այն երկիրներէն էր, ուր իր անկախութենէն անմիջապէս յետոյ Հայաստան կը ձգտէր հաստատել իր դեսպանատունը:

Նորանկախ Հայաստանը, մանաւանդ սկիզբի տարիներուն, իր նկուն տնտեսութեան բերումով, այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր հայեր կային եւ դեսպանատուն պիտի հաստատուէր, բնականօրէն կարիքը

ուներ տեղական հայ համայնքներուն զօրավիզին եւ աջակցութեան:

Այդ ընդհանուր օրինաչափութեան մէջ եգիպտահայ համայնքը բացառութիւն չէր կրնար կազմել:

Արդարեւ, ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան կայացման մէջ կարեւոր դեր ունեցան Գահիրէի ազգային առաջնորդարանը, ՀԲԸՄ-ը, շօշափելի նիւթական աջակցութիւն բերող քանի մը անհատներ եւ, անոնց կողքին, եգիպտահայ համայնքին գաւակներէն շատեր, իւրաքանչիւրը ըստ իր կարելիութեան կամ բարիկամեցողութեան:

Տողերս գրողը ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան ծննդոցին իրադարձութիւններուն առընչակից եղած է որպէս մասնակից-վկայ, գլխաւորաբար ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի կառոյցներէն ներս իր զբաղեցուցած պաշտօններուն բերումով: Այսուհանդերձ, ներկայ գրառումին մէջ տեղ գտած իր դիտումները եւ դատումները, անձերու եւ անցքերու մասին յայտնուած կարծիքները զուտ անձնական բնոյթ ունին եւ որեւէ ձեւով չեն պարտաւորեցներ ՀԲԸՄ-ի կառոյցները:

Հարկ է նաեւ նշել, թէ ներկայ գրառումը, հակառակ իր պարունակած բազմաթիւ մանրամասնութիւններուն, կարելի չէ համարել ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան գոյառումին ամբողջական պատմութիւնը, հաշուի առնելով որ վստահաբար գոյութիւն ունեցած են քովնտի այլեւայլ իրադարձութիւններ, որոնց բոլորին տեղեակ չէր կրնար ըլլալ տողերս գրողը:

ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան գոյառումին պատմութեան ամբողջական պատկերին քաջատեղեակ միակ անձը դեսպանատան «հիմնադիր», ՀՀ Եգիպտոսի անդրանիկ դիւանագիտական ներկայացուցիչ (այժմ ՀՀ արտաքին գործերու նախարար) տիար Էդուարդ Նալպանտեանն է:

Ընթերցողը հաւանաբար նկատէ, թէ տողերս գրողը, մասնաւորաբար ժխտական երեւոյթներու պարագային, խուսափած է անուններ յիշատակելէ, քանի որ նպատակը անհատներու վիրաւորանք հասցնել չէ. այլ պարզուած երեւոյթները արձանագրել:

Իսկ այլ պարագաներու գլխաւոր դերակատարներէն դուրս յիշուած կարգ մը անունները տրուած են ներկայացուած տեղեկութիւններուն վաւերականութիւնը հիմնաւորելու համար:

Նկատելի է նաեւ, թէ յաճախ ակնարկութիւն եղած է հարցերու, որոնք սերտօրէն առընչուած են Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չազըր նուիրատուութեան, այն բերումով որ այդ նուիրատուութեան առանց-

քը կը կազմէ ՀՀ դեսպանատան զբաղեցուցած առանձնատունը:

Ներկայացուող գրառումին վերջաւորութեան, «Խօսք Երախտիքի» բաժնին մէջ յիշուած են անունները Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի 1992 տարեշրջանի վարչութեան եւ ՀՀ Եգիպտոսի Դեսպանատան Բարեկամներու Խորհուրդին անդամներուն, դեսպանատան կայացման մէջ իրենց բերած կարեւոր ներդրումին համար:

Իսկ գրառումին «Յաւելուած»ի բաժնին մէջ ներկայացուած են երեք յատկանշական նիւթեր:

Անոնցմէ առաջինը 1992-ին «Արեւ»ի էջերէն հրապարակուած ՀՀ Եգիպտոսի առաջին դիւանագիտական ներկայացուցիչին կենսագրականն է: Երկրորդը հարցազրոյց մըն է, զոր տողերս գրողը 1994-ին վարած է Գահիրէի մէջ տիար Էդուարդ Նալպանտեանի հետ: Իսկ երրորդը վերջինիս կողմէ, որպէս ՀՀ արտաքին գործերու նախարար, ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի Մասնաճիւղին 100-ամեակին առիթով, 2011-ին Երեւանէն դրկուած նամակ մըն է:

Յուսալի է որ ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան հիմնադրութեան 20-ամեակին առիթով եղած այս գրառումը, որ կը ձգտի հարազատ եւ անշպար կերպով ներկայացնել դեսպանատան էացումին պարագաները, կը հասնի իր նպատակին:

* * *

Տողերս գրողը «Մուտք»ի այս բաժինը աւարտելէ առաջ կը փափաքի իր շնորհակալութիւնը եւ գնահատանքը յայտնել Տոքթ. Վաչէ Ղազարեանին իր տնօրինած Մայրենի Հրատարակչատան միջոցով ներկայ հրատարակութեան լոյս ընծայումին օգտակար հանդիսանալուն համար:

ՆԱԽԵՐԳԱՔ

Տիար Էդուարդ Նալպանտեան քանի մը տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէր Գահիրէի Խորհրդային Դեսպանատան մէջ որպէս բարձրաստիճան դիւանագէտ՝ առաջիններէն դեսպանութեան մէջ:

Ան երբեմն ներկայ կը գտնուէր եգիպտահայ համայնքի կարեւոր հանդիսութիւններուն: Մեր փոխադարձ ծանօթութիւնը չ'ը անցներ քաղաքավար բարեւի սահմանները:

Հայաստանի անկախութենէն յետոյ, տիար Նալպանտեան, որ այլեւս կը պաշտօնավարէր որպէս Ռուսաստանի Դաշնութեան դիւանագէտ, օր մը հեռաձայնային կապ պահելով հետս, հրաւիրեց զիս եւ տիկինս իրեն այցելութեան երթալու:

Այս անակնկալ հրաւերը ինձի համար բաւական անսպասելի էր եւ անսովոր:

Որոշեալ օրը եւ ժամուն տիկնոջս հետ գացի տիար Նալպանտեանի բնակարանը, որ կը գտնուէր Տոզզիի շրջանը, հրապարակի մը հայող բարձրաբերձ շէնքի մը մէջ: Մեզ ընդունեցին տիար Նալպանտեանը եւ իր ազնուական ու հեզահամբոյր տիկինը՝ Նաթաշան: Նկատեցինք որ մեզմէ զատ ուրիշ հիւրեր չկային: Առաջին ականարկով նշմարելի էր թէ բնակարանը, որ երկյարկանի յարկաբաժին մըն էր, կը լրացներ բարձրաստիճան դիւանագէտի վայել բոլոր պայմանները:

Սկսաւ քաղաքավարական ընդհանուր խօսակցութիւն մը՝ նիւթ ունենալով նորանկախ Հայաստանը:

Տիար Նալպանտեանի կարծիքով, հարկ էր որ Հայաստանը անյապաղ դեսպանատուն մը ունենայ Եգիպտոսի մէջ, հաշուի առնելով

երկրին ունեցած կարեւորութիւնը որպէս արաբական, իսլամական եւ ասիական աշխարհներու կեդրոն, ինչպէս նաեւ ոչ-դիրքաւորեալ երկիրներու խմբաւորումին¹ կարեւոր անդամ:

Հետաքրքրութիւնս այլեւս չէի կրնար զսպել:

Տիար Նալպանտեանի ուղղակի հարց տուի թէ ինչո՞ւ այս մասին ինձի կը խօսուի: Ան շատ յստակ կերպով պատասխանեց թէ մեր հանդիպումը իրեն թելադրուած էր եգիպտահայոց այդ ժամանակուայ առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեանէ: Այս յաւելեալ նորութիւնը օրուան անակնկալին բարձրակէտն էր: Ես այդ շրջանին, Թեմական Ժողովէն անձնական պատճառներով քաշուած ըլլալով, ազգային իշխանութեան մէջ ո՛չ մէկ հանգամանք ունէի:

Կոկիկ հիւրասիրութիւն մը ընդգրկող մեր այցելութիւնը աւարտին հասած էր եւ մենք ժամադրուեցանք յաջորդ օրը կէսօրին Գահիրէի ազգային առաջնորդարանին մէջ սրբազան հօր հետ հանդիպելու:

Յաջորդ օր երբ առաջնորդարան գացի, անդրադարձայ որ առաջնորդ սրբազան հայրը եւ տիար Նալպանտեան արդէն հասկացողութեան մը եկած էին ընդգրկուելիք գործելակերպին մասին:

Ինձի առաջարկուեցաւ տեղույն վրայ Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարութեան ուղղուած նամակ մը խմբագրել, ինչ որ կատարեցի: Նամակը անշուշտ կը շեշտէր Եգիպտոսի կարեւորութիւնը եւ որպէս տուեալ կը ներկայացուէին այն կետերը, որոնց մասին նախորդ օր խօսած էինք տիար Նալպանտեանի հետ:

Առաջնորդ սրբազան հայրը խոստացաւ նամակը կոկելէ վերջ անյապաղ դրկել զայն:

Ես ուրախ էի անկախ Հայաստանի՝ Եգիպտոսի մէջ ունենալիք դեսպանատան հեռանկարով, եւ իր պարտականութիւնը կատարած մարդու խոր գոհունակութեամբ մեկնեցայ առաջնորդարանէն:

Հայաստանը շուտով Եգիպտոս պիտի գար:

* * *

Շատ ժամանակ չանցած, Մարտ 1992-ին, Հայաստանի առաջին արտաքին գործերու նախարար Ռաֆֆի Յովհաննէսեան Եգիպտոս կու գար միօրեայ այցելութեամբ, որուն ընթացքին կ'ընդունուէր Եգիպ-

² Հայաստանեան բանաձեւումով՝ չմիացած երկիրներու խմբաւորում:

4884

տոսի նախագահին կողմէ: Ան իրեն ընկերացող եռանդամ պատուիրակութեան հետ հանդիպումներ կ'ունենար նաեւ Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարարին ու նախարարութեան պաշտօնատարներուն հետ եւ համաձայնութիւններ կը կնքէր հայեւեգիպտական յարաբերութիւններու զարգացումին համար:

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը այս առիթով կ'այցելէր նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի եւ ազգային առաջնորդարան, հոն խոսնէրամ փութացած եգիպտահայութեան հետ ունենալու հանդիպում մը, որուն ընթացքին յաւուր պատշաճի խօսքեր կը փոխանակուէին:

Նորանկախ Հայաստանէն Եգիպտոս այցելող առաջին նախարարին հանդէպ ցուցաբերուած պետական պաշտօնական վերաբերումը հպարտութեամբ կը փքէր հայորդիներու կուրծքերը:

Մարտ 1992-ին կայացած արտաքին գործերու նախարարին այս այցին յաջորդ Մայիսին կը հետեւէր նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի պաշտօնական այցը:

Արդարեւ, ան իրեն ուղղուած հրաւերին ընդառաջելով, 37 հոգիւնց բազմանդամ պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ, յատուկ օդանաւով կը ժամանէր Գահիրէի օդանաւակայանը, ուր Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարար Ամր Մուսայի եւ անոր ընկերացող եգիպտացի պաշտօնատարներուն կողմէ դիմաւորուելէ յետոյ, կ'առաջնորդուէր Գուպպէի հանրապետական պալատը, նախագահ Հոսնի Մուպարաքի կողմէ դիմաւորուելու՝ նախագահական ընդունելութեան արարողակարգով:

Երկու նախագահները աչքէ կ'անցընէին բարեւի կանգնած հանրապետական պատուոյ պահակագունդը, մինչ պալատական նուագախումբը կը հնչեցնէր հայկական եւ եգիպտական քայլերգները:

Նախագահ Տէր Պետրոսեան Եգիպտոս կեցութեան ընթացքին կ'իջեւանէր Գուպպէի հանրապետական պալատը: Պետական պաշտօնական ընդունելութիւններու եւ հանդիպումներու արանքին, իրենց այցելութեան երկրորդ օրուան յետմիջօրէին, Հայաստանի նախագահը, իրեն ընկերացող նախարարները եւ պատուիրակութեան կարգ մը անդամները կ'այցելէին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ առաջնորդանիստ եկեղեցի, ուր զիրենք դիմաւորելու եկած էր եգիպտահայութեան համար քանի մը տասնամեակներէ ի վեր անսովոր համարուող հոծ բազմութիւն մը, որուն թիւը ոմանք կը գնահատէին շուրջ հազար հոգի:

Հայաստանի նախագահը եւ իրեն ընկերակցողները պաշտօնական ուղեկցութեան մը ամբողջ ֆանֆարով կը ժամանէին Եկեղեցի, ուր կը դիմաւորուէին Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, երգեհոնի նուագակցութեամբ «Ուրախ Լեր» շարականին հոգեպարար կատարումով:

Մթնոլորտը զեղուն էր խանդավառ հայրենասիրութեամբ: Եգիպտահայոց առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեան հիւրերուն ուղղուած բարեգալստեան ջերմ խօսքերէն յետոյ կը հրաւիրէր նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը որ իր պատգամը տայ ներկայ ժողովուրդին:

Նախագահին յուզումնախառն ելոյթը խոր կերպով կալեկոծէր ներկաներուն հայրենակարօտ հոգիները եւ իր խօսքերը քանիցս կընդմիջուէին որոտընդոստ ծափահարութիւններով:

Ժողովրդային այս հանդիպումին ներկայ էին նաեւ կաթողիկէ եգիպտահայոց վիճակաւոր Պետրոս Եպիսկոպոս Թարմունի, ինչպէս նաեւ աղեքսանդրահայ համայնքէն ներկայացուցիչներ:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 8:00-ին, նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեան Գուպպէի հանրապետական պալատին մէջ կընդունէր Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ հայութեան ներկայացուցչական դէմքերը, գլխաւորութեամբ առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեանի եւ կաթողիկէ եգիպտահայոց վիճակաւոր Պետրոս Եպիսկոպոս Թարմունիի:

Հետագային տեղեկացուեցաւ թէ նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեան այս հանդիպումին աւարտին, թելադրած էր համայնքին օրուան պատասխանատուներուն հարկ եղածը տնօրինել, լուծելու համար շուտով բացուելիք ՀՀ Գահիրէի դեսպանատան նստավայրի հարցը:

Նոյնպէս, տեղեկացուեցաւ թէ մեկնումին նախորդ գիշերը, Հայաստանի նախագահը երկար հանդիպում մը ունեցած էր Ռուսաստանի Դաշնութեան (նախկին Խորհրդային Միութեան) դեսպանատան մէջ պաշտօնավարող բարձրակարգ դիւանագետ Էդուարդ Նալպանտեանի հետ եւ առաջարկած որ ան ստանձնէ ՀՀ դիւանագիտական ներկայացուցիչի պաշտօնը Եգիպտոսի մէջ:

Այսպիսով, մինչ այդ ազգային պետականութեան հետ որեւէ առընչութիւն չունեցող եգիպտահայ համայնքին ժամանակակից պատմութեան մէջ կը բացուէր նոր էջ մը՝ տատամտումով, անորոշ երկիւղով, յոյսերով եւ յոյզերով պարուրուած մթնոլորտի մը մէջ:

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆՍՏԱՎԱՅԻՐ

Շուտով ազգային առաջնորդարանի դահլիճին մէջ կը սկսէին դեսպանատան նստավայրի հարցը լուծելու հերթական քննարկումները, որոնց կը մասնակցէին Թեմական Ժողովի անդամները եւ Գահիրէի մէջ գործող միութիւններու ատենապետներն ու ներկայացուցիչները, նախագահութեամբ առաջնորդ սրբազան հօր:

Շատ կարճ ժամանակ ետք, օրուան ազգային իշխանութեան ղեկավարները, կարծէք գործին տարողութենէն մտահոգ, նամակ մը կը գրէին Հայաստանի նախագահին, ՀՀ Գահիրէի դեսպանատան բացումը որոշ ժամանակով յետաձգելու խնդրանքով:

Մինչ այդ, կը տեղեկացուէր թէ նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեան արդէն իսկ թելադրած էր որ ՀՀ արտաքին գործերու նախարարութիւնը դիմէ Ռուսաստանի Դաշնութեան արտաքին գործերու նախարարութեան, որպէսզի վերջինս արտօնէ տիար Էդուարդ Նալպանտեանին միանալ ՀՀ արտաքին գործերու նախարարութեան, եւ այդ մասին արդէն ստացուած էր համապատասխան դրական պատասխան:

Կը ստեղծուէր նոր եւ անյարմար իրադրութիւն:

Տիար Էդուարդ Նալպանտեանի կարգավիճակը փոխուած ըլլալով, ան ենթադրուած չէր այլեւս կապ ունենալ Ռուսաստանի Դաշնութեան Եգիպտոսի դեսպանութեան հետ:

Միւս կողմէ, եգիպտահայ համայնքը դեռ չէր լուծած նստավայրի հարցը եւ քննարկումները կերկարէին առանց գործնական արդիւնքի:

Դեսպանատան նստավայրին վերաբերեալ հանդիպումներուն

ընթացքին նկատելի էր որ հարցին ամենէն նուազ օգտակար հանդիսանալու հաւանականութիւն ունեցողները ամենէն շատ կը խօսէին:

Անհետեւ կարծիքներ լսելը սովորական երեւոյթ դարձած էր: Ոմանք այնպիսի կարծիքներ կը յայտնէին, կարծէք դեսպանութիւնը պիտի ըլլար առաջնորդարանի հոգաբարձութիւններէն մին, որուն հաշիւները հարկ էր քննել, անձնակազմին ըլլալիք վճարումներուն հետեւիլ, ծախսերը հակակշռել, եւ այլն:

Ուրիշներ կը թելադրէին որ դեսպանատունը սկսի գործել փոքր յարկաբաժնի մը մէջ, քանի որ իրենք երբ իրենց երիտասարդութեան ամուսնացած էին, նախ փոքր յարկաբաժնով մը սկսած էին եւ յետոյ աւելի մեծ յարկաբաժնի փոխադրուած: Այսպէս, օրինակ՝ կառաջարկուէր որ փոքր յարկաբաժնի մը մէկ մասը որպէս բնակարան գործածուի եւ «սալոն»ին մէջ գրասեղան մը դնելով դիւանական աշխատանքները յառաջ տարուին:

Այս խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային համայնքին «որոշում առնող» տարրին մէկ մասին մօտ:

Բարեբախտութիւնը այն էր, որ տիար Նալպանտեան հազուադէպօրէն եւ շատ կարճ ժամանակով ներկայ կը գտնուէր առաջնորդարանի հանդիպումներուն եւ իր ներկայութեան արտառոց կարծիքները ձմեռնաքուն կը մտնէին, իր բացակայութեան կրկին դրսեւորուելու համար:

Այս բոլորէն զատ, անդին, հասարակութեան մօտ, շրջագայութեան մէջ էին բազմաթիւ այլ կարծիքներ:

Ամենէն տարածուած կարծիքներէն մէկն այն էր, որ համայնքը փոքր ըլլալուն, դեսպանատան կարիք չունի, հետեւաբար կարելի էր համայնքին անդամներէն մէկը «պատուոյ հիւպատոս» նշանակելով գործերը քալեցնել: Անշուշտ ազգային պետականութեան «մշակոյթ»ի բացակայութեան, ներելի էր կարծել որ դեսպանատունը պիտի բացուի եգիպտահայ համայնքին եւ ոչ թէ եգիպտական պետութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պահելու համար:

Առաջարկուած էր համայնքին անդամներէն դրամահաւաք կատարելով գումար մը գոյացնել եւ զայն գործածել դեսպանատան անհրաժեշտ գոյքերու գնման համար:

Այս հաւաքական ճիգին մասնակցիլ չուզողները կը պատրուակէին թէ Հայաստանի մէջ «դրամը կ'ուտեն կոր», առանց հաշուի առնելու որ տուեալ պարագային հաւաքուած գումարները Եգիպտոսի մէջ եւ

եգիպտահայերու աչքին առջեւ նախատեսուած նպատակին համար պիտի գործածուէին:

Ամենէն հետաքրքրական պարագան այն էր, որ դրամահաւաքին մասնակցիլ չուզող ազգային մը իր ընթացքը կարդարացնէ՝ ըսելով թէ ինք իր ազգային պարտականութիւնը կը կատարէր... ամէն Կիրակի կէսօր հայկական ակումբի մը մէջ ճաշելով:

Սակայն այս գորշ պատկերին կողքին, պարզուեցան կարգ մը դրական եւ պայծառ երեւոյթներ, որոնք եկան փաստելու թէ եգիպտահայութեան մօտ բարեբախտութեան աւանդոյթը տակաւին կը շարունակուէր:

Պիտի յիշեմ միայն երկու յատկանշական պարագայ, առանց անուններ նշելու:

Օր մը, առաջնորդարանի հերթական հանդիպումներէն մէկուն ընթացքին, յայտարարուեցաւ թէ անձանօթ մնալ փափաքող եգիպտահայ ազգային մը կանխիկ վճարած էր երկու փոքրիկ եւ մէկ սովորական չափի կոկիկ յարկաբաժնիներու մէկ տարուան վարձքը, ինչ որ կը ներկայացնէր բաւական շօշափելի գումար մը:

Վարձուած յարկաբաժնիները կը գտնուէին Տոզգի թաղամասին փողոցներէն մէկուն հայող ներկայանալի շէնքի մը մէջ:

Երկու փոքր յարկաբաժնիներէն մին կը գտնուէր շէնքին առաջին յարկին վրայ եւ միւսը անոր ներքեւը գտնուող միջնայարկին (մեզանին) վրայ: Այս երկուքը պիտի գործածուէին որպէս պաշտօնատուն:

Երրորդ յարկաբաժնիը, որ կը գտնուէր նոյն շէնքին վեցերորդ յարկին վրայ, պիտի գործածուէր որպէս բնակարան:

Այս առժամեայ կարգադրութիւնը առիթ պիտի տար որ դեսպանատունը սկսի իր առաքելութեան, իսկ ազգային առաջնորդարանը եւ համայնքը իրենց առջեւ պիտի ունենային լման տարի մը, որուն ընթացքին պիտի կարենային դեսպանատան նստավայրին համար պատշաճ եւ հիմնական կարգադրութիւն մը գլուխ հանել:

Սակայն հոս եւս հանդիպումներուն մասնակցող միութիւններու ատենապետներէն մէկը ըսելիք ունէր: Հակառակ անոր որ ան կը ներկայացնէր համայնքին ամենէն փոքր միութիւնը, որ, ի դէպ, տարիներէ ի վեր գրեթէ գործունէութիւն չունէր եւ որուն անդամներուն թիւը երկու տասնեակի շուրջ կը տարուբերէր, կուզէր այս առիթով իր ատենապետի հանգամանքը լիովին արժեցնել: Ան եղած կարգադրութեան մասին լսելով հանդիպումին ընթացքին, ի լուր ներկաներուն,

իր հազագին բոլոր կարելիությունները առաւելագոյնս օգտագործելով, կը գոռար. «Ինչպէ՛ս այսպիսի կարգադրութիւն մը կընեն, առանց հոս գտնուող ատենապետներուն (իմա՛ իր) փորձառութենէն օգտուելու»: Ուրեմն, ըստ իրեն, կակնկալուէր որ աշխարհի երկու գերիզօր պետութիւններէն մէկուն ղեսպանութիւններուն մէջ երկար տարիներ պաշտօնավարած բարձրաստիճան դիւանագետը օգտուէր մեր համայնքին փոքրագոյն միութեան ատենապետին «փորձառութենէն», որոշելու համար թէ ղեսպանատունը ի՛նչ ձեւ պէտք է ունենայ:

Վերադառնալով ղեսպանատան անյայտ բարերարին, հարկ է ըսել որ բաւական ժամանակ չգիտցայ անոր ինքնութիւնը:

Մինչ ղեսպանատան համար դրամահաւաքը կը շարունակուէր, նկատեցի որ առաջնորդարանին ժողովներուն մասնակցող հնչակեան շրջանակէ եւ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան² երկարամեայ անդամ ինծի ծանօթ գիտակից ազգայինի մը անունը կը բացակայէր նուիրահաւաքի ցանկէն: Ժամանակ մը համբերելէ յետոյ, օր մը մօտեցայ այդ անձին, հարց տալով թէ ինչո՞ւ իր մասնակցութիւնը չէր բերեր դրամահաւաքին: Բաւական դժուարութեամբ եւ անյարմար զգալով բացայայտեց թէ ինք է ղեսպանատան «անյայտ» բարերարը: Ազնիւ հայ եւ ազնիւ վարուելակերպ:

Այժմ անցնինք երկրորդ դրական երեւոյթին:

Անկախութեան սկիզբի տարիներուն հայրենիքէն բաւական մտահոգիչ լուրեր կը հասնէին: Ուժանիւթի պակաս, ցուրտ, մթութիւն եւ... սովի վտանգ ցորենի պաշարի պակասի պատճառով: Եւ գտնուեցաւ ազնուասիրտ եգիպտահայ մը, որուն սիրտը տրոփեց հայրենի ժողովուրդին համար եւ ան, անադմուկ, հարիւր հազար ամերիկեան տոլար փոխանցեց հայրենիքի «Յորենի Ֆոնտ»ին, առանց որ ոեւէ մէկը դիմէ իրեն: Ո՛չ փող, ո՛չ թմբուկ, ո՛չ ծափահարութիւն: Պարզ, ինքնաբուխ եւ սրտաբուխ ժեստ, բուխսիրտ հայորդիի մը կողմէ:

* * *

Ժամանակը արագ կը թաւալէր: Դեպքերը իրարու կը յաջորդէին: Սեպտեմբեր 1992: Դեսպանատունը կը տեղաւորուէր վտիտ պիւտ-

² Գրութեան մէջ հանդիպող «Գահիրէի ՀԲԸՄ» եւ «ՀԲԸՄ Գահիրէ» կապակցութիւնները հաւասարապէս կը վերաբերին ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի մասնաճիւղին:

ճեղով եւ զուսպ ճաշակով կահաւորուած իր անդրանիկ նստավայրին մէջ:

Յունուար 4, 1993:

Պաշտօնական բացում ՀՀ ղեսպանատան անդրանիկ նստավայրին: Այս առթիւ Գահիրէ կը ժամանէր Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարի պաշտօնակատար Տոքթ. Արման Կիրակոսեան, որ ՀՀ նորանշանակ հաւատարմատար Տոքթ. Էդուարդ Նալպանտեանի հետ եւ ի ներկայութեան համայնքին հոգեւոր պետերուն եւ աշխարհական ղեկավարութեան, Եգիպտոսի մօտ օտար դիւանագիտական մարմիններու ներկայացուցիչներուն եւ խոտնէրամ եգիպտահայ եւ եգիպտացի ժողովուրդին, կընդունէր Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարար Ամր Մուսան եւ Եգիպտոսի նախագահին քաղաքական հարցերու խորհրդական եւ արտաքին գործերու նախարարի առաջին տեղակալ Տոքթ. Ուսամա Էլ Պազը, որոնք եկած էին Եգիպտոսը ներկայացնելու ղեսպանատան բացումի արարողութեան:

Տեղին պիտի ըլլար նշել թէ եգիպտական նման բարձր մակարդակի ներկայութիւնը կապ ունէր տիար Էդուարդ Նալպանտեանի նախկին պաշտօնին բերումով ունեցած պետական սերտ յարաբերութիւններուն հետ:

«Մեր Հայրենիք Ազատ Անկախ»ի հնչիւններուն ընկերակցութեամբ Տոքթ. Արման Կիրակոսեան ղեսպանատան շէնքին մուտքին զետեղուած դրօշաձողին վրայ կը բարձրացնէր հայրենի եռագոյնը, մինչ ներկաները երկարատեւ ծափահարութիւններով կը թնդացնէին մթնոլորտը:

Բացման արարողութեան աւարտին, պաշտօնական հիւրերը կը բարձրանային շէնքին վեցերորդ յարկը գտնուող ղեսպանին բնակարանը, ներկայ գտնուելու իրենց ի պատիւ սարքուած քոքթէյլ-ընդունելութեան, որուն ընթացքին ՀՀ արտաքին գործերու նախարարի պաշտօնակատարին արտասանած խօսքին ի պատասխան, Էդուարդ կ'ունենար Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարար Ամր Մուսա, որ կը շնորհաւորէր այս պատմական առիթը:

Շիւրերը ՀՀ ղեսպանատան բացման պաշտօնական արարողութենէն յետոյ կը մեկնէին, նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7:00-ին վերադառնալու համար, այս անգամ Նեղոսի ափին գտնուող Մերիտիէն պանդոկի գետահայեաց շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ ՀՀ ղեսպանատան բացման առթիւ ղեսպանութեան կողմէ եւ ազգային առաջ-

նորդարանին հոգաճութեամբ տրուած ընդունելութեան, ուր Տոքթ. Արման Կիրակոսեան եւ Տոքթ. Էդուարդ Նալպանտեան կ'ընդունէին եգիպտացի եւ օտար բարձրաստիճան հիւրերը, ինչպէս նաեւ եգիպտահայ համայնքի հոգեւոր պետերը, աշխարհական աւագանին եւ եգիպտահայ տարբեր կառոյցներու պատասխանատուներն ու ներկայացուցիչները:

Ընդունելութեան ներկայ էր դարձեալ Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարար Ամր Մուսա, որ ՀՀ արտաքին գործերու նախարարի պաշտօնակատար Տոքթ. Արման Կիրակոսեանի հետ կը հատեր այս յատուկ առիթով պատրաստուած եռագոյն կարկանդակը:

Հետաքրքրական էր դիտել ներկայ հայորդիներուն դէմքերը: Հայկական երաժշտութեան հաճելի մեղեդիներուն ստեղծած տօնական մթնոլորտին մէջ բոլորը, անխտիր, ուրախ էին: Նկատելի էր որ շատ մը երէցներ տամուկ եւ երբեմն արտասուաթոր աչքերով զիրար կը շնորհաւորէին: Երկար տասնամեակներու երազն էր որ շօշափելի իրականութիւն կը դառնար. իրականութիւն՝ որուն առթած բերկրանքը բոլորը իրարու կը մօտեցնէր եւ կը միացնէր:

* * *

Դեսպանատան բացման առիթով ստեղծուած տօնական մթնոլորտը շուտով հաճելի յուշ եւ պատմութիւն դարձաւ: Այժմ հարկ էր գործի անցնիլ եւ դեսպանատան համար մնայուն նստավայր փնտռել:

Համայնքին կողմէ յանձնախումբ մը՝ կազմուած առաջնորդ սրբազան հօրմէն, Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներու ատենապետներէն, տիար Նալպանտեանի հետ կը զբաղէր նստավայրի փնտռութիւնը: Այդ մարմնին «անպաշտօն» կերպով միանալու հրաւիրուած էր տողերս գրողը, հաւանաբար որպէս ՀԲԸՄ-ի ատենապետ, քանի որ այդ շրջանին ան մաս չէր կազմեր Թեմական Ժողովին: Այս հրաւերին ետին կար հեռակայ նպատակ:

* * *

Ազգային առաջնորդարանը Հելիոպոլսոյ Ռամսէս փողոցին վրայ ունէր ամէն յարմարութիւններով օժտուած գեղեցիկ առանձնատուն մը, որ կրնար դեսպանատան համար իտէլական նստավայր մը ըլլալ

եւ գործածուիլ թէ՛ որպէս պաշտօնատուն եւ թէ՛ որպէս դեսպանի բնակարան:

Սակայն օրուան ազգային իշխանութիւնը շատ տրամադիր չէր այդ կալուածը նման նպատակի մը յատկացնելու, քանի որ ան կրնար կարելոր եկամուտ մը ապահովել ազգային առաջնորդարանին, ինչ որ եղաւ հետագային:

Նոյն ատեն, տիար Նալպանտեան շատ խանդավառ չէր դեսպանատունը Հելիոպոլսոյ մէջ հաստատելու գաղափարով, քանի որ Գահիրէի գերխճողուած երթեւեկը ահագին ժամանակ պիտի խլէր եւ խանգարէր Հելիոպոլիսէն դէպի քաղաքի կեդրոնէն քիչ մը դուրս գտնուող արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատեղին երթուղարձը:

Իրերու այս վիճակին մէջ սկսաւ դեսպանատան մնայուն նստավայրի փնտռութիւնը:

Առաջին առիթով, յանձնախումբին անդամները իրենց ծանօթ կալուածական միջնորդի մը առաջարկով տիար Նալպանտեանի հետ գացին Հելիոպոլսոյ մէջ գտնուող շէնք մը տեսնելու: Երբ տեղ հասան, ի յայտ եկաւ թէ շէնքը կը գտնուէր Հելիոպոլսոյ ծայրամասի մէկ փողոցին մէջ, որ մօտիկ էր օդանաւակայան տանող մայրուղիին:

Պարզուող տեսարանը, ինչպէս հայրենի մեր եղբայրները կ'ըսեն, «մեղմ ասած», քաջալերական չէր:

Որպէս նստավայր առաջարկուած տեղը կը բաղկանար շէնքին լման տարածքը գրաւող, փողոցի մակարդակին վրայ գտնուող ցած առաստաղով չորս յարկաբաժիններէ: Տեսարանը կամբողջանար շէնքին դուրսը՝ մուտքին առջեւ, գետինը ծալլապատիկ բազմած դռնապանին կնոջմով, որուն շուրջ կը դեգերէին իր դեռատի «բալիկ»ները, որոնցմէ կրտսերագոյնը խոի մագերով աղջնակ մը՝ հագուստին տակէն կախուած թուրիկ շապկընկերով, կաշխատէր քալելու իր նախափորձերը յաջողցնել:

Յանձնախումբը տիար Նալպանտեանի հետ յարկաբաժիններուն մէջ արագ շրջագայութենէ մը վերջ շուտով դուրս եկաւ:

Տպաւորութիւնները ժխտական էին: Երբ մօտեցայ Թեմականի ատենապետին ականջին շնչելու թէ մեր տեսածը դեսպանատան մը անյարիր միջավայր մըն է, ան, սրտնեղած, լսելի ձայնով ինձի ըսաւ թէ հարկ է բացատրել պարոն դեսպանին որ մենք լայն միջոցներ չունինք ուզուած մակարդակով նստավայր մը ապահովելու:

Փնտրտուքները շարունակուեցան: Մէկ-երկու ամիս յետոյ, դարձեալ Հելիոպոլսոյ մէջ, գտնուեցաւ կառուցման մէջ եղող շէնք մը, որուն առաջին յարկը որոշ յարմարութիւններ ունէր:

Քաղաքական Ժողովի ատենապետը եւ տողերս ստորագրողը հրաւիրեցին տիար Նալպանտեանը քննելու այս նոր յարկաբաժինը: Քննութեան արդիւնքը եղաւ այն, որ յարկաբաժինը կը կարօտէր առանձին անկախ մուտքի եւ կարգ մը ներքին փոփոխութիւններու:

Տանտէրը մեզի տրամադրեց յատակագիծը, որպէսզի մեր առաջարկած փոփոխութիւնները գծագրութիւններով ներկայացնենք: Մինչ այդ, բանակցեցանք յարկաբաժնին գինին մասին, այն հասկացողութեամբ, որ ազգային առաջնորդարանը պիտի գնէր զայն:

Քաղաքական Ժողովի ատենապետը բոլոր տուեալները փոխանցեց իր գործակից Ժողովականներուն եւ սպասեցինք լուրերուն:

Արդիւնքը եղաւ այն, որ Ժողովը նկատի ունենալով դեսպանատան տակը, փողոցի վրայ բացուելիք խանութներուն գոյութիւնը եւ անոնցմէ հետագային գալիք «աղմուկ»ը, յարմար չէր դատած որ այդ յարկաբաժինը որպէս դեսպանատուն գործածուի: Այս պատրուակը կը պարտկէր իրականութիւնը, զոր կարելի էր անկեղծօրէն բացալայտել եւ յստակօրէն ըսել թէ հարցը պիտճէի հարց է, քանի որ յարկաբաժնին, անոր յարդարումին եւ կահաւորումին համար պահանջուած ընդհանուր գումարը կենթադրէր բաւական մեծ պիտճէ մը, զոր գոյացնելը թէեւ անկարելի չէր, բայց ծանր բեռ մըն էր առաջնորդարանի այդ ժամանակուայ պիտճէին վրայ:

Հարցը այս անգամ եւս անլոյծ կը մնար եւ նստավայր փնտրելու խանդավառութիւնն ալ կը շիջէր:

Մինչ այդ, դեսպանատան Տոզգիի առժամեայ նստավայրին վարձակալութեան առաջին տարին կը լրանար: Մէջտեղ կը դրուէր երկրորդ տարուան վարձքի հարցը, որ, ի դէպ, առաջին տարուան վարձքէն որոշ տոկոսով աւելի էր:

Տիար Նալպանտեանի հրաւերով դեսպանատան մէջ հաւաքուեցան յանձնախումբին «մնայուն» անդամները՝ գլխաւորութեամբ առաջնորդ սրբազան հօր, ինչպէս նաեւ հինգ-վեց այլ անձեր, որոնք կրնային նիւթապէս օգտակար հանդիսանալ:

Դեսպանատան համար հաճելի երեւոյթ չէր, վարձակալական տարուան աւարտին, յաջորդ տարուան վարձքին վճարումին ձգձգումը եւ որպէս վարձակալ վտարման վտանգին ենթակայ ըլլալը:

Խօսակցութիւնները կերկարէին: Այս անգամ կացութիւնը փրկողը եղաւ նախապէս մեր յիշած «Յորենի Ֆոնտ»ի բարերարը, որ խօսքը տիար Նալպանտեանի ուղղելով ըսաւ թէ յաջորդ առաւօտ ինք դեսպանատան պիտի յանձնէր երկրորդ տարուան վարձքին գումարը՝ մինչեւ որ ներկաները ելք մը գտնէին: Վտանգը հեռացաւ բայց չանկացաւ:

Հետագայ օրերուն, յետ յաւելեալ կարծիքներու փոխանակումներու, փափաք յայտնուեցաւ որ ՀԲԸՄ-ը հոգայ վարձքին կէտը, իսկ մնացեալը հաւասար չափերով հոգան հանդիպումին ներկայ եղողները:

Նկատի ունենալով որ ՀԲԸՄ-ի տեղական ֆոնտերէն նման բնոյթի յատկացում կարելի չէր ընել, ճարահատ դիմեցի ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին, բացատրելու դեսպանատան համար ստեղծուած անյարմար կացութիւնը:

ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնը, հակառակ որ որեւէ պարտաւորութիւն չունէր եւ չէր ստանձնած, ընդառաջեց եղած խնդրանքին եւ ուզուած գումարը դրկեց արտասահմանէն: Այդ գումարը հասնելէն յետոյ, վերը յիշուած անձերէն իւրաքանչիւրը իր բաժինը վճարելով գումարը ամբողջացաւ եւ պարտատիրոջ վերադարձուեցաւ:

ՀԲԸՄ-Ի ՍԱԹԵՆԻԿ ՉԱԳՐՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Շարունակելէ առաջ, այստեղ հարկ է փակագիծ մը բանալ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին կատարուած Սաթենիկ Չագրր նուիրատուութեան մասին, այնքանով որ ան կապ ունի դեսպանատան նստավայրին հետ:

Ուրիշ մանրամասնութիւններու կարելի է աւելի լայնօրէն անդրադառնալ այլ յարմար առիթի մը, երբ հանգամանօրէն խօսուի ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի գործունէութեան ծիրին մէջ այդ նուիրատուութեան իրագործումի գործընթացին մասին:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Բարերարուի Սաթենիկ Չագրր 1976-ի Յուլիսին Գահիրէի Զամալէք թաղամասի իր առանձնատունը եւ անոր շրջակայ հողը (4097 քմ.մ.) կը նուիրէր Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին:

Բարերարուին կը շիջէր Մայիս 1982-ին, սակայն գոյութիւն ունեցող երեք տարբեր ոտնձգութիւններ ուշացուցած էին նուիրատուութեան մէջ նախատեսուած կալուածին վաճառման պայմանին իրագործումը:

Այս ոտնձգութիւններէն երկուքը կարելի եղաւ շուտով չեզոքացնել:

Սակայն գլխաւոր դժուարութիւնը կը ծագէր երրորդ ոտնձգութենէն:

Բարերարուիին նուիրած առանձնատան շրջափակին մէջ գոյութիւն ունի գրեթէ առանձնատան փակած երկյարկանի փոքր մասնաշէնք մը, զոր նուիրատուն անցեալին կը գործածէր որպէս հնագիտական արժէք ներկայացնող կահոյքի ցուցասրահ-վաճառատուն:

Բարերարուիին նուիրատութիւնը կատարելէ յետոյ, մինչեւ իր շիջումը, ապրեցաւ առանձնատան մէջ եւ իր ողջութեան իրեն ծանօթ

անձի մը թոյլատրած էր, որ յիշեալ մասնաշէնքը մտնէ: Այս անձը քարերարուհիին մահուրնէ յետոյ մասնաշէնքին մէջ տեղաւորուելով լուրջ արգելք կը հանդիսանար կալուածին վաճառքին, քանի որ ամէն ներկայացող գնորդ բնականօրէն պայման կը դնէր որ առանձատունը եւ շրջապատը գերծ ըլլան որեւէ ոտնձգութենէ:

* * *

Ստեղծուած այս անախորժ իրադրութեան մէջ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի օրուան վարչութիւնը, ստիպուած, 1982-ին դատ կը բանար մասնաշէնքին վրայ ոտնձգութիւն կատարած անձին դէմ:

Առանց դատական գործողութիւններու բարդ մանրամասնութիւններուն անդրադառնալու, նշենք թէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին եւ մասնաշէնքը զբաղեցնող անձին միջեւ քանի մը տարի տեւող փոխադարձ դատերէ յետոյ, վերջինը յաջողեցաւ վարձակալի իր հանգամանքը արժեցնող վճիռ մը ձեռք ձգել:

Այդ վճիռը հիմնուած էր քարերարուհիին կողմէ ստորագրուած անթուակիր յայտարարագրի (declaration) մը վրայ, որ կը կրէր 9 Օգոստոս 1980 թուականով նոտարական վաւերացում մը. այսինքն՝ քարերարուհիին կողմէ առանձնատունը Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին նուիրուելէն 4 տարի վերջուայ թուականով:

Միւս կողմէ, սակայն, նոյն յայտարարագրին մէջ նշուած էր, թէ քարերարուհին այդ մասնաշէնքը տուեալ անձին վարձած էր 1975 թուականէն. այսինքն՝ 1976-ին կայացած նուիրատութենէն առաջ:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը բարոյական եւ օրինական նկատմաներով որոշեց այս յայտարարագրին բեկանումին վերաբերեալ դատական որեւէ քայլի չդիմել:

Հարկ է թերեւս նշել թէ վերոյիշեալ վճիռը արձակուելէն յետոյ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան օրուան աստենապետը երբ ենթակային հետ կապ կը պահէր՝ փորձելով հասկացողութեան եզր մը գտնել, վերջինս մասնաշէնքը պարպելու համար իրմէ 400 հազար է.ո. կը պահանջէր:

ՆԵՐՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԱՆԴՐԱԴՐՈՒՄԵՐ

Յարդ խօսուեցաւ Սաթենիկ Չագրը նուիրատութեան հետ աղերս ունեցող օրինական խոչընդոտներուն մասին: Տիրող մթնոլորտին

պատկերացումը ամբողջացնելու համար թերեւս յարմար պիտի ըլլայ ներկայացնել նուիրատութեան մասին յառաջացած ներհամայնքային կարգ մը անդրադարձներ:

Քարերարուհիին առանձնատունը, ինչպէս յիշուեցաւ, կը գտնուէր Զամալէք թաղամասին մէջ, որ ծանօթ է որպէս դեսպանատուններու շրջան: Թէեւ առանձնատան տարածքը փոքր էր (շուրջ 250 ք.մ.), սակայն անոր շուրջի ընդարձակ պարտէզով միասին, կալուածին ընդհանուր տարածքը կը հասնէր աւելի քան 4000 ք.մ.ի, ինչ որ կը ներկայացնէր պատկառելի արժէքով գնահատուող սեփականութիւն մը, որ 20-րդ դարու ընթացքին եգիպտահայ համայնքին մէջ կատարուած մեծագոյն նուիրատութիւններու շարքին կը դասուի:

Ոմանց քով խոր համոզում գոյութիւն ունէր թէ այդ նուիրատութիւնը պարտէր ըլլալ ո՛չ թէ ՀԲԸՄ-ին, այլ՝ Գահիրէի ազգային առաջնորդարանին:

Շատեր թերեւս չեն գիտեր յատկանշական այն պարագան, թէ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովը³ եւս շրջան մը

³ ՀԲԸՄ-ը Եգիպտոսի մէջ ունի հինգ վարչական կառոյցներ: ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովը, Եգիպտոսի մէջ կը ներկայացնէ ՀԲԸՄ-ի Զուիցերիական Իրաւալիճակով Ընկերակցութիւնը եւ իբր այդպիսին կը համարուի գուիցերիական հպատակութիւն ունեցող օտար կառոյց, որ փոխանորդաբար կը յանձանձէ Միութեան Եգիպտոսի կալուածները եւ գործերը: Այս կառոյցը նոյն ատեն կապի օղակն է ընդմէջ Միութեան Կեդրոնին եւ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի տեղական չորս կառոյցներուն, որոնք են Գահիրէի եւ Աղէքսանդրիոյ ՀԲԸՄ-ի երկու մասնաճիւղերը եւ Բարեգործականի Եգիպտոսի մարզական թելը համարուող Հելիոպոլսոյ եւ Աղէքսանդրիոյ գոյգ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐ մարզարանները: Այս կառոյցները բոլորն ալ Բարեգործականի ընտանիքին մաս կազմելով հանդերձ, իրենց օրինական կարգավիճակով իրարմէ անջատ եգիպտական միութիւններ են, որոնցմէ ՀԲԸՄ-ի երկու մասնաճիւղերը ենթակայ են ընկերային գործերու (ներկայիս՝ զօրակցութեան [solidarity] եւ ընկերային արդարութեան) նախարարութեան հսկողութեան, իսկ Հելիոպոլսոյ եւ Աղէքսանդրիոյ գոյգ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐները՝ երիտասարդական նախարարութեան: Նշեալ կառոյցներուն փոխադարձ կապերը գուտ բարոյական են եւ անոնք բոլորն ալ կը վայելեն ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին բարոյական եւ նիւթական ամբողջական զօրավիգը:

նոյն կարծիքը ունեցած էր եւ այդ նպատակով դիմած՝ ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին, քանի որ Կեդրոնին կողմէ Եգիպտոս գործուղուած՝ Միութեան Եւրոպայի իրաւական խորհրդական, նախկին Եգիպտահայ, Մեթր Շաւարշ Սեյօնքեանն էր որ, ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի տեղական կառոյցներէն անկախ, բարերարուհիին հետ կը զբաղէր նուիրատուութեան իրականացման օրինական գործողութիւններով: Այս մասին տարիներ յետոյ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան կողմէ Սաթենիկ Չագրր նուիրատուութեան նպատակներուն վերաբերեալ կազմակերպուած հրապարակային ասուլիսի մը ընթացքին, լուսաբանութիւններ տրուած են, սակայն կարելի է այլ յարմար առիթով կրկին մանրամասնութիւններ տալ այս հարցին մասին:

Առ այժմ, հարկ է միայն նշել թէ բարերարուհիին իր նուիրատուութիւնը նախապէս ուզած էր կատարել ի նպաստ ՀԲԸՄ-ի Զուիցերիական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան: Սակայն որպէս Եգիպտոսի քաղաքացի չէր կրցած իրագործել իր սկզբնական փափաքը, որ խոտոր կը համեմատէր ատենին կիրարկուող տարադրամի Եգիպտական օրէնքներուն:

Հետեւաբար, իբրեւ երկրորդ այլընտրանք, բարերարուհիին իր նուիրատուութիւնը կատարած էր Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին, որ ըստ օրինի Եգիպտական մշակութային եւ բարեսիրական միութիւն մըն է, ենթակայ Եգիպտական օրէնքներուն:

* * *

Հակառակ հետագային հաստատուած այն իրողութեան, որ Սաթենիկ Չագրր առանձնատունը ՀԲԸՄ-ի նուիրելու համար եղած կարգադրութիւնը կը բխէր բարերարուհիին խորարմատ փափաքէն, շատեր խէթ աչքով կը դիտէին այդ իրադրութիւնը:

Այս երեւոյթին պատճառը այն էր, որ բարերարուհիին իր նուիրատուութիւնը կատարելու համար իր կապը ի սկզբանէ ուղղակի ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին հետ հաստատուած ըլլալով, Եգիպտահայութիւնը, ներառեալ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի շրջանակը, անտեղեակ էր նուիրատուութեան կայացումին ծալքերուն, ինչ որ տեղի կու տար չհիմնաւորուած ենթադրութիւններու եւ եզրակացութիւններու:

Իրերու այդ վիճակին դրսեւորումն էր Գահիրէի Թեմական Ժողովի 19 Նոյեմբեր 1976-ի նիստին ատենական գործողութիւններու ընթաց-

քին Թեմական Ժողովէն բխող նուիրատուութեան եռանդամ յանձնախումբէն դաշնակցական շրջանակէ երկու անդամներու՝ տեարք Եփրեմ Թուշեանի եւ Տիգրան Պօղոսեանի ներկայացուցած բողոքի նամակը, որուն մէջ կը յիշուէր. «Թեմական Ժողովի անդամներէն ոմանց միջնորդութեամբ եւ կարգադրութիւններով փոխել տուած են ազնիւ Տիկին Ճանիկ Չագրրի իր բնակարանը յարակից պարտէզներով ազգին նուիրելու մտադրութիւնը ի նպաստ բարենպատակ կազմակերպութեան մը՝ ՀԲԸ Միութեան»:

Թեմական Ժողովի նամակագիր անդամները կ'աւելցնէին. «Ազգային առաջնորդարանի նիւթական անձուկ կացութեան մէջ գտնուիլը որուն անտեղեակ չէին Պատկառելի Թեմականի այդ անդամները, մեզ մղեց ձեր ուշադրութեան յանձնել այս ծանրակշիռ պարագան, յուսալով որ կարելին պիտի չզլացուի, վերատեսութեան ենթարկել այս նուիրատուութիւնը զայն բերելով Տիկին Չագրրի հիմնական որոշման»:

Նկատելի է որ նոյն նիստին Թեմական Ժողովի անդամ տիար Նորայր Տեօվլէթեան⁴ այդ նամակին մասին կըսէր. «Իսկապէս յուզուած եմ որ իրարու հանդէպ մեր ունեցած վստահութիւնը կասկածի սկսած է ենթարկուիլ:⁵ Ես իբրեւ ատենադպիր Բարեգործականի Գահիրէի մասնաճիւղի վարչութեան վերջիններէն եղած եմ, որ տեղեկացած եմ կատարուած կարգադրութեան, որը եղած է առանց այստեղի Բարեգործականի գիտակցութեան: Պիտի խնդրեմ որ նամակը ետ առնուի նամակագիրներուն կողմէ»:

⁴ Նորայր Տեօվլէթեան՝ Գահիրէի Թեմական Ժողովի ամենահին անդամ (1972-էն). Եգիպտոսի ռամկավար դեկավարութեան երկարամեայ անդամ. ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի մասնաճիւղի երկարամեայ վարչական անդամ 1972-էն ցարդ, ատենադպիր՝ 1972-էն 1985, ատենապետ 1986-էն 1992:

⁵ Հարկ է նշել թէ սոյն նամակը գրուած է Եգիպտոսի մէջ գործող երեք արանդական կուսակցութիւններու միջեւ կայացած հասկացողութեամբ համագործակցական սկզբունքներով կազմուած Թեմական Ժողովին համագործակցական կարգ մը հետքերը դեռ կը յամենային: Բարեբախտութիւն է որ ներկայիս, շուրջ 37 տարուան համագործակցական յաջող փորձէն յետոյ, նման երեւոյթներ գոյութիւն չունին եւ փոխադարձ հանդուրժողութիւնը զգալի է:

* * *

Ներհամայնքային անդրադարձներու մասին ընթերցողին տպաւորութիւնները համալրելու համար, թերեւս տեղին պիտի ըլլայ յիշել թէ ռամկավար ղեկավար տիար Վահագն Տեփոյեան համայնքէն ներս տիրող մտայնութեան մասին գաղափար մը տալու համար, տողերս գրողին կը փոխանցէր 1976-ին, նուիրատուութեան կայացման ժամանակ եգիպտահայ դաշնակցական ղեկավարներէն տիար Եփրեմ Թուշեանի մէկ արտայայտութիւնը, ըստ որուն ան մօտաւորապէս իրեն ըսած կ'ըլլայ. «Այն որ Սաթենիկ Չագրը նուիրատուութեան տէր դառնայ, համայնքը իր առջեւ ծունկի կը բերէ»:⁶

Այս պատկերացումը բնականաբար անյարիւր էր ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի պատասխանատուներուն գործելակերպին եւ մտածելակերպին: Հետագային նուիրատուութեան կայացումէն եւ գործադրութենէն ասդին հակառակը փաստուած է, սակայն արտայայտուած միտքը կրնայ հարազատօրէն ցոլացնել ոմանց մօտ ՀԲԸՄ-ի եղած նուիրատուութեան մասին տիրող անբարեացակամ հոգեբանութիւնը եւ մտայնութիւնը:

⁶ Այս պարբերութեան մէջ յիշեալ երկու անձերը (այժմ երկուքն ալ ողբացեալ), որոնք կը պատկանէին այդ շրջանի երէց սերունդին, մաս կը կազմէին 1975-էն սկսեալ համագործակցական սկզբունքներով կազմուած Գահիրէի ազգային իշխանութեան: Տիար Վահագն Տեփոյեանի հետ ունեցած եմ տասնամեակներու վրայ երկարող բարեկամական եւ հասարակական գործակցութեան կապեր եւ զինք միշտ գնահատած եմ որպէս բարձրոգի եւ մտաւորական բացառիկ կարողութիւններ ունեցող լայնախոհ ղեկավար ղեմք մը:

Տիար Եփրեմ Թուշեանի հետ ծանօթութիւնս սկսած է վերոնշեալ ազգային իշխանութեան մեր երկուքին անդամակցութեան օրերէն: Իր մէջ ճանչցած եմ աներկբայ գործելակերպ ունեցող տոհմիկ հայ մը: Միասին գործակցած ենք 80-ական թուականներու սկիզբները, որպէս անդամներ Գահիրէի Քաղաքական Ժողովին:

Հակառակ ազգային որոշ հարցերու մէջ մեր ունեցած տեսակէտներու տարբերութեան, մեր յարաբերութիւններուն մէջ տիրող եղած են փոխադարձ յարգանքն ու գնահատանքը: Հետեւաբար, վերը յիշուած իրեն վերագրուած արտայայտութիւնը որպէս պարսաւանք չէ որ կը մէջբերուի, այլ պարզապէս գաղափար մը տալու հասարակութեան կարգ մը խաւերուն մէջ տիրող մտայնութեան մասին, որ անձնապէս իրը չէր միայն, ոչ ալ միայն իր պատկանած կազմակերպութեանը:

* * *

ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագրը նուիրատուութեան այս բաժինը կ'աւարտենք ընթերցողին ազնիւ ուշադրութեան յանձնելով թէ հոս ներկայացուած տուեալները կարեւոր են ընկալելու համար դեսպանատան նստավայրի հարցին առընչուած հետագայ զարգացումները:

ԾՐԱԳՐՈՒՄ ԵՒ ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐ

Նկատելի է որ 1992-ին, բարերարուհի Սաթենիկ Չագրբի կատարած նուիրատուութեան վրայ անցած էին 16 տարիներ, որոնցմէ 10 տարին բարերարուհիին շիջումի թուականէն (1982) առիին, առանց որ իրագործուած ըլլար նուիրատուութեան պայմանագրութեան մէջ նախատեսուած՝ նուիրատուութեան առարկայ կալուածին վաճառքը, որուն արդիւնքով պիտի գոյանար Սաթենիկ Չագրբ հիմնադրամի դրամագլուխը:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը յաջողած էր 1989-ին հրապարակային աճուրդով վաճառել առանձնատան մէջ գոյութիւն ունեցող կարասիները: Այդ գործողութիւնը կալուածին վաճառքէն շատ աւելի պարզ ըլլալով հանդերձ, այդ առիթով օրուան վարչութիւնը եւ գլխաւորաբար ատենապետը (Ն. Տեովլէթեան) չբացայայտուած բողոքարկուներու կողմէ պետական մարմիններու մօտ կատարուած բողոքներուն իբր հետեւանք, ստիպուած եղան դիմագրաւել օրինական հետաքննութիւններ, որոնց թղթածրարը ի վերջոյ փակուեցաւ, ի չգոյէ լուրջ պատճառի:

Ինչպէս նախապէս նշուեցաւ, կալուածը վաճառելու համար գոյութիւն ունէին օրինական խոչընդոտներ: Սակայն, անկախ անոնցմէ, վաճառքի գործարքը ինքնին կենթադրէր որդեգրումը բարդ եւ պատասխանատու քայլերու, որոնք պէտք է ապահովէին վաճառքի գործողութեան օրինականութիւնը եւ թափանցիկութիւնը:

Որեւէ սայթաքում կրնար ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ:

Այս հանգամանքն էր որ կը յապաղեցնէր վաճառքը կազմակերպելու բնական գործընթացը:

Տարիներ տեւող ակամայ յապաղումը մէկ կողմէ համայնքին կարգ մը անդամներուն մօտ սկսած էր դժգոհութեան ալիք մը յառաջացնել եւ նոյն ատեն առիթ տալ որոշ անձերու՝ սխալ մեկնաբանութիւններ տարածելով Բարեգործականի դէմ կիրքեր հրահրելու, միւս կողմէ ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնը՝ մտահոգ նուիրատուութեան իրագործումին յապաղումով հետեւողականօրէն ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովին կը թելադրէր վաճառքին գործողութիւնը արագացնել:

Տուեալ իրադրութեան մէջ, ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի պատասխանատուները, յետ խորհրդակցութեան, կը ծրագրէին ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի վարչութիւնը աստիճանաբար վերակազմել:

Այս գործընթացը իր լրումին կը հասնէր Մարտ 1992-ին կայացած Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի տարեկան ընդհանուր ժողովին:

Նորակազմ վարչութիւնը կը բաղկանար Շրջանակային Յանձնաժողովէն երեք եւ Գահիրէի նախորդ վարչութենէն երկարամեայ հասարակական գործունէութեան փորձ ունեցող չորս անդամներէ: Սոյն կազմին ատենապետութիւնը կը ստանձնէր տողերս գրողը, որ նոյն ատեն 1988-էն սկսեալ կը վարէր ատենապետութիւնը ՀԲԸՄ-ի Շրջանակային Յանձնաժողովին, որուն մաս կը կազմէր 1964-էն ի վեր:

ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի նոր վարչութիւնը կը ներկայանար որպէս որոշ փորձ ունեցող, համախոհ եւ համակամ կազմ մը, որուն անմիջական նպատակակէտն էր նուիրատուութեան տրամադրութիւններուն գործադրութիւնը. այսինքն՝ Սաթենիկ Չագըր կալուածին վաճառքը:

Ընթերցողը հաւանաբար պիտի նկատէ թէ նշեալ զարգացումները տեղի կունենային ՀՀ Գահիրէի դեսպանատան ժամանակաւոր նստավայրի մը փնտռութիւններու նախօրէին:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը առանձնատան վաճառքի կարելիութիւնները քննարկելու ընթացքին նկատի կառնէր զանազան տարբերակներ, հաշուի առնելով գործունէութեան այլազան ոլորտներու համար հարկ եղած հաւանական պիտճէն, կալուածը ամբողջութեամբ վաճառելու պարագային՝ գոյանալիք հնչուն դրամագլուխին ժամանակի հոլովոյթով արժեզրկուելու հաւանականութիւնը, համայնքին թիւը եւ այդ թիւին հետագայ աստիճանական նուազումի հեռանկարը, եւ այս բոլորին կողքին՝ ՀՀ դեսպանատան համար մնալուն նստավայր ապահովելու հարցին մէջ ազգային առաջնորդա-

րանին ունեցած դժուարութիւնները:

Վարչութիւնը, յետ խորհրդակցութիւններու, նկատի առաւ առանձնատան բաժինը պահելով՝ քովի պարապ տարածութիւնը վաճառելու կարելիութիւնը, ինչ որ հնարաւորութիւն պիտի տար թէ՛ 202ափելի հիմնադրամ մը գոյացնելու եւ թէ՛ ՀՀ դեսպանատան վարձովի մնալուն նստավայրի հարցին գոնէ ժամանակի մը համար յարմար լուծում գտնելու:

* * *

Առաջադրուած ծրագիրը իրագործելու համար, ՀԲԸՄ-ի վարչութենէն երկու ներկայացուցիչներ, առանց որեւէ պարտաւորութեան, խորհրդապահական հանդիպում մը ունեցան տիար Էդուարդ Նալպանտեանի հետ՝ իր կարծիքը 202ափելու, կալուածի հողատարածքին բաժանումին պարագային՝ դեսպանատան վարձելի բաժնին սահմանը ճշդելու համար:

Բնականաբար այս մասին անհրաժեշտ էր ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին սկզբունքային հաւանութիւնը, գոր կարելի եղաւ ունենալ ներկայացող առաջին առիթին՝ Հոկտեմբեր 1992-ին Աթէնքի մէջ գումարուող Միութեան համասփիւքեան ընդհանուր ժողովին, որուն ընթացքին Գահիրէի ներկայացուցիչները, քովնտի հանդիպումի մը միջոցին, հարցին մանրամասնութիւնները պարզեցին նախագահ Լուիզ Սիմոնի ու Կեդրոնական Վարչական Ժողովի դիւանի ներկայ անդամներուն եւ ունեցան հարկ եղած հաւանութիւնը: Այս քայլերը առնելով հանդերձ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը տակաւին ի վիճակի չէր իր ծրագիրը հանրութեան բացայայտելու, ցորքան չունէր հողին բաժանումին համար հարկ եղած քաղաքապետական արտօնագիրը:

Շատեր, որոնց շարքին նաեւ թեմական եւ կուսակցական կառոյցներու մէջ բարձր դիրքեր զբաղեցնող անձեր, չէին անդրադառնար սոյն հարցին մէջ Բարեգործականի համար գոյութիւն ունեցող բարոյական եւ օրինական պարտաւորութիւնները յարգելու հրամայականին:

Այս ուղղութեամբ ցայտուն օրինակ մըն էր Ադէքսանդրիոյ Թեմական Ժողովի անդամ մը, որ հետագային նոյն ժողովին մէջ առաջատար հանգամանք ունեցաւ: Այս անձը ազգային գետնի վրայ որոշ նիւթական օգտակարութիւններ ունեցած ըլլալով, «լսելի» ձայն ունէր եւ տարուած էր այն գաղափարով, թէ Սաթենիկ Չագըր առանձնա-

տունը հարկ էր ՀՀ դեսպանատան «տալ»: Այսպես, ան ամեն անգամ որ տողերս գրողին հանդիպեր, անմիջապես «կը պատգամեր» թե «Բարեգործական» կը նշանակե բարի գործ, հետեւաբար ՀԲԸՄ-ը պետք էր պարզապես Սաթենիկ Չագրը կալուածը դեսպանատան յանձնէր: Եւ այս միտքը ան մեծ խանդավառութեամբ մեր բոլոր հանդիպումներուն շարունակ կը կրկնէր, կէրէի կամ կասկածելով տողերս գրողին ըմբռնելու կարողութեան վրայ եւ կամ ալ մինչ այդ արդէն աւելի քան 28 տարի ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի զանազան կառոյցներուն մէջ ծառայած անձի մը «բացատրելու» Բարեգործականի առաքելութիւնը...:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը տենդագին լծուած էր ուսումնասիրելու նուիրատուութեան պայմանները գործադրելու համար առնուելիք քայլերը եւ առանց օրինապէս խոցելի դրութեան մատնուելու, առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան տրամադրելու կարելիութիւնները:

Առաջին հերթին դիմում կատարուեցաւ հողամասին բաժանումին համար պետական արտօնագիրը ունենալու:

Նոյն ատեն, զանազան դրամատուներու հետ քննարկուեցան առանձնատունը աճուրդով վաճառելու կարելիութիւնները: Միաժամանակ, դիմում կատարուեցաւ ընկերային գործերու նախարարութեան, որուն վերահսկողութեան ենթակայ է Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը, պաշտօնապէս ունենալու Սաթենիկ Չագրը առանձնատան վաճառքին օրինական նախապայմանները:

Այս դիմումին պատասխանելով, նախարարութեան պատկան գրասենեակը կը պահանջէր.

ա- Բացառիկ ընդհանուր ժողով մը գումարել փոփոխութեան ենթարկելու Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, որպէսզի ան ընդգրկէ Սաթենիկ Չագրը նուիրատուութեամբ տարուելիք գործունէութեան դաշտերը:

բ- Կալուածին վաճառքին առընչութեամբ ստանալ բացառիկ ընդհանուր ժողովին հաւանութիւնը:

Այս մասին հարկ եղած աշխատանքները տանելով, կարելի եղաւ 31 Յունուար 1993-ին գումարել բացառիկ ընդհանուր ժողով մը, ուր ներկաները միաձայնութեամբ վաւերացուցին վերոյիշեալ պահանջները, նոյն ատեն լիազօրելով վարչութիւնը որ թէ ժողովին վաւերացուցած կանոնագրային փոփոխութիւնները կատարէ եւ թէ՛ կալուածը

մասնակի կամ ամբողջական ձեւով վաճառէ:

Հողի բաժանումին աշխատանքները հետապնդելով կարելի եղաւ 7 Փետրուար 1994-ին ունենալ առանձնատան հողին բաժանման քաղաքապետական արտօնագիրը, ըստ որուն հողատարածքը կը բաժնուէր երկու մասերու, առանձնացնելով առանձնատան քովի պարապ հողը 35 մեթր ճակատով եւ շուրջ 50 մեթր խորութեամբ, ինչ որ կընէր շուրջ 1750 ք.մ. պարապ հողատարածութիւն մը:

Վարչութիւնը նոյն ատեն Միութեան բարեփոխեալ ծրագիր կանոնագրի նախագիծը, պահանջուած բոլոր փաստաթուղթերով հանդերձ, կը ներկայացնէր ընկերային գործերու նախարարութեան եւ կունենար հարկ եղած վաւերացումը 8 Փետրուար 1994-ին:

Կանոնագրային այս փոփոխութեան վաւերացումով եւ հողին բաժանումին արտօնագրին ձեռքբերումով այլեւս կարելի էր ձեռնարկել վաճառքի օրինական գործողութիւններուն:

Այստեղ հարկ է նշել թէ Միութեան Կեդրոնը, հիմնուելով հողի բաժանման արտօնագրին ստացման իրողութեան վրայ, Փետրուար 1994-ին Գահիրէի կը փոխանցէր առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձելու մասին իր յստակ թելադրութիւնները: Այս մասին աւելի ուշ:

* * *

Մինչ առանձնատան հողին վաճառքին վերաբերեալ նախապատրաստական աշխատանքները յառաջ կը տարուէին, 1994-ի Մայիսի վերջերուն Գահիրէի մէջ գումարուող ոչ-դիրքաւորեալ պետութիւններու արտաքին գործերու նախարարներու համագումարին մասնակցելու համար Եգիպտոս կը ժամանէր ՀՀ արտաքին գործերու նախարարի Ա. տեղակալ եւ ՀՀ նախագահի քաղաքական գծով խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան:

Ան Մայիս 30-ին ՀՀ դեսպանատան մէջ եգիպտահայ համայնքի ներկայացուցիչներուն առջեւ խանդավառ եւ լաւատես ելոյթ մը կ'ունենար (նկատի ունենալ որ նոյն Մայիս ամսուայ սկիզբները ստորագրուած էր Ղարաբաղի վերաբերող Պիշքէքեան արձանագրութիւնը):

Ապա նաեւ Յունիս 1-ին ժողովրդային հանդիպում մը կ'ունենար Գահիրէի ազգային առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ուր բարեգալստեան եւ փոխադարձ ծանօթացման խօսքերէ յետոյ, իր ելոյթին

վերջաւորութեան շեշտը կը դնէր Գահիրէի մօտ ՀՀ դիւանագիտական ներկայացուցչութեան մեծ կարեւորութեան վրայ եւ կը դրուատէր եգիպտահայ համայնքը՝ դեսպանատան բերած իր օժանդակութեան համար, ընդգծելով դեսպանատան «արժանավայել պահպանութեան պատասխանատուութիւնը» ի փառս հայրենիքին:

Ելոյթի աւարտին, Թեմական Ժողովի ատենապետը, ըստ իր ընկալեալ սովորութեան, ընթրիքի կը հրաւիրէր օրուան հիւրը, նոյն ատեն հրաւիրելով տիար Նալպանտեանը, որ ներկայ էր ելոյթին, առաջնորդ սրբազան հայրը, Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներու կարգ մը անդամները եւ ... տողերս ստորագրողը:

Նկատի ունենալով որ ՀՀ դեսպանատան մնայուն նստավայրի հարցը դեռ իր լուծումը չէր գտած, տիար Լիպարիտեան իրեն ուղղուած ընթրիքի հրաւերը՝ ընդունելու համար լսելի ձայնով կը յայտարարէր թէ հրաւերը կը ընդունի՝ եթէ ազգային իշխանութիւնը խոստանայ դեսպանատան մնայուն նստավայրի հարցը լուծել:

Թեմականի ատենապետը խօսք կու տար այդ հարցը ընթրիքի ընթացքին քննարկել: Այդ խոստումին վրայ հրաւիրեալները կողոզուէին Նեղոսի եզերքին գտնուող հոչակաւոր Le Pacha բազմայարկ անշարժ նաւ-ճաշարանի վերջին յարկի բացօթեայ ճաշարանը, որուն առաստաղը Գահիրէի յունիսեան պայծառ եւ աստեղագարդ երկինքն էր, որ Նեղոսէն եկող եւ ներկաներուն դէմքերը շոյող ամառնային գիշերուայ մեղմ զեփիտին հետ հրաշալի մթնոլորտ մը կը ստեղծէր:

Խօսակցութիւններն սկսան: Լիպարիտեան նախկին գործօն դաշնակցական մը ըլլալով, Թեմական Ժողովի դաշնակցական անդամներէն ներկայ տիար Վարուժան Գազանճեանի⁷ եւ Տոքթ. Սուրէն

⁷ Ծանօթ ոսկերիչ-գոհարավաճառ, սեփականատէր բազմաճիւղ ոսկերչական հաստատութեան: Այժմ ողբացեալ: Ունէր կարեւոր ծանօթներու լայնածիր շրջապատ: Իր շրջանակի կառոյցներուն մէջ ունէր ազդու եւ որոշիչ ձայն: Գնահատելի էր Գահիրէի ազգային իշխանութեան մէջ համերաշխութիւն պահպանելու իր դերակատարութիւնը: Յոյժ գնահատելի էր հայրենիքի հանդէպ իր ունեցած դիրքորոշումը: Առաջին օրէն զօրավիզ կանգնած էր ՀՀ Գահիրէի դեսպանութեան: Այդպէս շարունակած էր, հակառակ իր կուսակցական պատասխանատու դիրքին, նոյնիսկ երբ Դաշնակցութիւնը որոշ ժամանակ մը հակադրուած էր հայրենի կառավարութեան իբր հետեւանք վերջինիս կողմէ կուսակցութեան դէմ շղթայազերծուած հետապնդումներուն:

Պայրամեանի⁸ հետ քովնտի խօսակցութիւն կունենար հասարակաց ծանօթներու մասին: Նիւթը հետզհետէ կը կեդրոնանար դեսպանատան հարցին վրայ: Ինչպէս սպասելի էր, խօսքը կը դառնար Սաթենիկ Չազըր կալուածին շուրջ: Կը քննարկուէին Չազըր առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան տրամադրելու կարելիութիւնները եւ, այդ պարագային, ՀԲԸՄ-ի, համայնքին եւ դեսպանութեան ստանձնելիք պարտաւորութիւնները:

Տիար Գազանճեան, որուն «ջուրերը չէին քալեր» Բարեգործականի հետ, կը պնդէր թէ ՀԲԸՄ-ը նշեալ կալուածը պէտք էր իր հաշուոյն վերանորոգէր, կահաւորէր եւ դեսպանատան յանձնէր: Իր տեսակէտը արդարացնելու համար ան կ'աւելցնէր. «Եթէ մէկը օթօ (ինքնաշարժ) մը նուիրէ, առանց չորս անիւներո ին կը նուիրէ»:

Այս արտայայտութիւնը հերթական անգամ ցոյց կու տար համայնքին մէջ պատասխանատու դիրքերու վրայ գտնուող կարգ մը անձերու կողմէ անտեսումը Չազըր կալուածին վերաբերեալ ՀԲԸՄ-ի ունեցած բարոյական եւ օրինական պարտաւորութիւններուն: Այս վերաբերումը աւելի զարմանալի կը դառնար, երբ նկատի ունենայինք այն իրողութիւնը, որ դեսպանատան նստավայրին հարցով, ինչպէս նախապէս նշուեցաւ, ՀԲԸՄ-ը ի սկզբանէ որեւէ պարտաւորութիւն յանձն չէր առած: Այդ հարցը լուծելու ամբողջական պատասխանատուութիւնը վերցուցած էր ազգային իշխանութիւնը: Բարեգործականը հարցին կը մօտենար պարզ սատարողի եւ ո չ թէ պարտաւորեալի դիրքերէ:

Այսուհանդերձ, այդ երեկոն յիշատակելի կը մնայ Թեմական Ժողովի ատենապետին կողմէ տիար Լիպարիտեանի հանդէպ,- որպէս հայրենի պետութեան ներկայացուցիչ,- եղած քաղաքավարական հիւրասիրութեամբ, առանց, սակայն, դեսպանատան նստավայրի հարցին ակնկալուածին պէս շօշափելի լուծում մը բերելու:

⁸ Եգիպտահայ մտաւորական, երկարամեայ ազգային-հասարակական գործիչ: Ասպարէզով ատամնաբոյժ-վիրաբոյժ: 1975-էն ի վեր անդամ եւ ատենադպիր Գահիրէի Թեմական Ժողովին: Հեղինակ երկու մատենագիտական հատորներու՝ եգիպտահայ մամուլի եւ եգիպտահայ գիրքի մասին: Վարած է «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագրութիւնը (1982-1987): Ս. Էջմիածնի Ս. Սահակ-Ս. Մեսրոպ շքանշանակիր: ՀՄԸՄ-ի արտակարգ շքանշանակիր:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐ

Մաթենիկ Չագրը կալուածի հողամասին բաժանումի արտօնագիրը առնուած ըլլալով, առաջին հերթին հարկ էր հողը ֆիզիքապէս երկուքի բաժնող պատ մը կառուցել:

Այս գործողութեան արգելք կը հանդիսանային տասնամեակներու ընթացքին առանձնատան պարտեզին մէջ կուտակուած տերեւներու դեզերը, որոնց բարձրութիւնը կարգ մը տեղեր հասած էր մէկ մէթրի: Բաժանումի պատը կառուցանելու համար հարկ էր հողը տերեւներէ պարպել, մանաւանդ որ դրացիներէն ոմանք քանիցս բողոքած էին թէ տերեւներու կոյտերուն գոյութիւնը կրնար հրդեհ յառաջացնել՝ վտանգելով թէ դրացի շէնքերը եւ թէ՛ առանձնատունը:

Մաքրումի այս գործողութիւնը մամուլով յայտարարուած նուագուրդի դրութեամբ յանձնուեցաւ գործին մասնագէտ ընկերութեան մը, որ գլուխ հանեց զայն: Խոտերը մաքրելէ յետոյ, ի յայտ եկաւ թէ առանձնատան շուրջի ցանկապատին հիմերը խարխլած են եւ ցանկապատէն որոշ մասեր ենթակայ՝ անմիջական փլուզումի: Խորհրդատու ճարտարապետի մը կարծիքով հարկ էր ցանկապատը քանդել եւ նոր մը կառուցել:

Այս քայլերուն առընթեր, նկատի առնուեցաւ թէ առանձնատան գետնայարկի պատերը խոնաւութիւն առած են եւ գետինը կարգ մը տեղեր՝ ջրամոյն եղած:

Դարձեալ խորհրդատու ճարտարապետի մը դիմելով ի յայտ եկաւ թէ ամբողջ Չամալէք թաղամասը, ուր կը գտնուի առանձնատունը, կը «լողայ» ստորերկրեայ ջուրերու ծովու մը վրայ:

Այս ուղղությամբ խորհրդատու ճարտարապետը իր տեղեկագրին մեջ կը թելադրեր

1. Հիմերը քննելու համար առանձնատան արտաքին պատերուն շրջապատը փորել: Դարմանել վնասուած պատերն ու շէնքը պաշտպանել խոնաւութեան, ստորերկրեայ ջուրերուն եւ պարտէզի ռոռզման ջուրերուն դէմ:
2. Քննել եւ վերականգնել առանձնատան ջուրի խողովակներու ցանցը:
3. Հիմերը դարմանելէ եւ պաշտպանելէ յետոյ, առանձնատան շուրջ պէթոնէ պահպանիչ մայթ մը շինել:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը շինարարական այս աշխատանքներուն ինչպէս նաեւ առանձնատան ցանկապատին վերաշինութեան եւ հողը երկու մասի անջատող պատի շինութեան համար պայմանատէտրեր պատրաստել տալով, մամուլով յայտարարուած նուագուրդի դրութեամբ ընտրեց յարմարագոյն կապալառուն, որ գործի ձեռնարկեց ունենալէ յետոյ հարկ եղած համապատասխան պետական արտօնագիրը, գորկարելի եղաւ ձեռք բերել Փետրուար 1995-ի սկիզբը:

* * *

1994-ի երկրորդ կիսուն, վերը նշուած շինարարական աշխատանքներու ծրագրումին կողքին, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը բանակցութեան մեջ էր մէկ կողմէ ՀՀ դեսպանատան եւ միւս կողմէ ազգային առաջնորդարանի պատասխանատուներուն հետ, որպէսզի յարմարագոյն ձեւակերպումը գտնուի առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու հարցին մեջ:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը յանձն առած ըլլալով վերը նշուած շինարարական աշխատանքներուն ամբողջական բեռը, կակնկալուէր որ մնացեալ հարցերուն լուծումը յանձն առնէին ՀՀ դեսպանատունը եւ ազգային առաջնորդարանը:

ՀՀ դեսպանատունը յանձն առաւ առանձնատան ներքին եւ արտաքին յարդարումը եւ կահաւորումը, որուն համար նկատի ունէր իր մօտ գտնուող սահմանափակ պիւտճէն, որ պիտի ամբողջացուէր համայնքին անդամներուն կողմէ կատարուած անհատական ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով:

Կը մնար լուծել վարձակալութեան հարցը, որ ըստ օրինի պարտէր

ըլլալ կահաւորեալ վարձակալութիւն: Վարձակալութեան համար հարկ էր նկատի առնել երկու հանգամանք: Առաջին՝ վարձքին գումարը, որ պարտէր ըլլալ մատչելի, բայց նոյն ատեն պետական վերահսկիչ մարմիններուն առջեւ արդարացուած եւ տրամաբանական:

Երկրորդ, հաշուի առնելով դեսպանատան նեղ պիւտճէն, հարկ էր ի սկզբանէ ճշդել թէ ո՞վ պիտի հոգայ վարձքը:

Այս երկու պարագաներուն քննարկումը բաւական ճիգ եւ ժամանակ խլեց:

Դեսպանատան կահաւորեալ վարձակալութեան համար նախատեսուած գումարը խորհրդանշական էր, եթէ մանաւանդ հաշուի առնուէր առանձնատան շէնքին թաղը, շրջակայ հսկայ պարտէզը եւ այլ յարմարութիւնները:

Առաջին հերթին հարկ է նշել թէ ազգային առաջնորդարանի այդ ժամանակուայ պատասխանատուները տրամադիր չէին վարձքին ուղղութեամբ որեւէ պարտաւորութիւն վերցնելու, պատրուակելով թէ նման վճարում մը կրնայ օրինական բարդութիւններու դուռ բանալ:

Վարձքին հարցը օրինապէս խոցելի չեղող ձեւով լուծելու ՀԲԸՄ-ի բոլոր առաջարկները ազգային առաջնորդարանին կողմէ մերժուեցան:

Ի վերջոյ, օր մը, առաջնորդ սրբազան հայրը տողերս գրողին տեղեկացուց թէ ազգային առաջնորդարանը յանձն կառնէր վարձքին վճարումը: Լուրը, ինչպէս անզիջանքները կըսեն, շատ լաւ էր իրական ըլլալու համար: Երբ սրբազան հօր հարցուցի թէ ինչպէ՞ս կարգադրուեցաւ հարցը, ան ուղիղ աչքերուս նայելով ըսաւ թէ ձեւ մը պիտի գտնուի: Ուրիշ հարցում հարցնելը անելորդ էր:

Գրաւոր յանձնառութեան բացակայութեան, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը առաջնորդ սրբազան հօր խօսքին վրայ հիմնուելով, ՀՀ դեսպանատան հետ խորհրդանշական վարձքով մը կահաւորեալ վարձակալութեան պայմանագիր կը կնքէր:

Դեսպանատան վարձքին գումարին ճշդումը կը հիմնաւորուէր յաջորդական հանգրուաններու ընթացքին: Այդ հանգրուանները մանրամասնուած են Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի ատենագրութիւններու տոմարներուն մեջ:

Այսպէս, ՀՀ դեսպանութիւնը 15 Սեպտեմբեր 1994-ին կը դիմէր ՀԲԸՄ-ին՝ վարձելու համար Միութեան սեփականութիւնը եղող Զամալէքի առանձնատունը:

ՀԲԸՄ-ի վարչությունը քննարկելով սոյն դիմումը, կը նկատեր թե.

- Առանձնատան կողքին գտնուող մասնաշենքին վրայ ոստնձգություն գոյություն ունենալով, առանձնատունը վաճառելու կարելիությունը երկար տարիներու համար խափանուած է, մինչեւ այդ ոստնձգութեան դէմ բացուած դատին վերջնական արդիւնքը:
- Միւս կողմէ, առանձնատան վարձու տրուիլը աննպաստ է, որովհետեւ վարձակալութիւնը պարտի ըլլալ կահաւորեալ, մինչ առանձնատունը պարապ է եւ կը գտնուի անբաղձալի վիճակի մէջ, քանի որ աւելի քան քառորդ դար անխնամ մնացած է:
- Ասոնց վրայ հարկ է աւելցնել թէ առանձնատան հիմնական վերանորոգումը կենթադրէ, ըստ այդ ժամանակ կատարուած վերջնագոյն գնահատումներուն, առնուազն երկու միլիոն Ե.Ո. պիտձէի մը ապահովումը:

Վերոնշեալ նկատումներուն լոյսին տակ, ՀԲԸՄ-ի վարչությունը կորոշէր ՀՀ դեսպանութեան տեղեկացնել թէ համաձայն չէր առանձնատունը վարձու տալու գաղափարին, քանի որ վերանորոգումի համար պահանջուած պիտձէն չունէր:

Վարչությունը կորոշէր բանաւոր կերպով այս մասին տեղեկ պահել ՀՀ դեսպանատունը:

19 Հոկտեմբեր 1994 թուակիր երկրորդ դիմումով մը դեսպանատունը ՀԲԸՄ-ին կը յայտներ իր պատրաստակամութիւնը առանձնատան արմատական նորոգութիւնը յանձն առնելու: Դեսպանատունը այդ գործողութեան համար նախնական հաշուարկումներով կը նախատեսէր աւելի քան մէկուկէս միլիոն Ե.Ո. ծախս մը եւ անոր փոխարէն կը փափաքէր առանձնատունը վարձել նուազագոյն գումարով:

Այս երկրորդ դիմումին առիթով ՀԲԸՄ-ի վարչությունը նկատի կ'առնէր թէ.

- Առանձնատան վերանորոգումը անհրաժեշտութիւն մըն է, որովհետեւ «ներկայ կացութեան մէջ մնալով անոր վիճակը առաւել եւս կը վատթարանայ»:
- Միութիւնը ներկայիս միջոցներ չունի առանձնատունը նորոգելու եւ եթէ նոյնիսկ տրամադրելի միջոցներ ունենայ, իմաստ չունի երկու միլիոն Ե.Ո. պիտձէ մը յատկացնել նման ծրագրի մը համար:
- Կարելի չէ առանձնատունը ներկայ վիճակով վաճառել, որովհե-

տեւ դատական գործընթաց մը գոյութիւն ունի անոր կից գտնուող մասնաշենքին առընչութեամբ (որ դարձեալ Միութեան սեփականութիւնն է) եւ այդ դատական գործընթացը կրնայ տարիներ տեւել:

Այս նկատումներով վարչությունը կորոշէր բանակցիլ ՀՀ դեսպանատան հետ՝ կացութիւնը պարզաբանելու եւ վարձակալութեան գումարը ճշդելու համար:

Նշեալ բանակցութիւններուն արդիւնքը ըստ ՀԲԸՄ-ի տոմարներուն այն կ'ըլլայ թէ.

- ա. ՀՀ դեսպանատունը պատրաստ է առանձնատունը արմատապէս վերանորոգելու ըստ իր նախկին առաջարկին եւ այդ գործողութիւնը կը գնահատուի 1.5-էն 2 միլիոն Ե.Ո.:
- բ. Դեսպանատունը կը փափաքի առանձնատունը վարձել նուազագոյնը տասը տարուան համար փոխան վերանորոգումի ծախսերուն:
- գ. Դեսպանատունը կը փափաքի ամսական 2000 Ե.Ո. վճարել որպէս վարձք այն հիման վրայ, թէ 150 հազար Ե.Ո.էն 200 հազար Ե.Ո. տարեկան շիջումի գումար մը պէտք է հաշուել՝ փոխան կատարուելիք վերանորոգումներու գումարին:
- դ. Վարձակալութիւնը պիտի ըլլայ կահաւորեալ կարգավիճակով եւ դեսպանութիւնը կը փափաքի ունենալ 8 ամսուան անվճար վարձակալութեան իրաւունք՝ փոխան վերանորոգումները իրագործելու համար պահանջուած ժամանակամիջոցին, որուն ընթացքին առանձնատունը կարելի պիտի չըլլայ օգտագործել:

ՀԲԸՄ-ը դեսպանատան տեղեկացուցած էր նաեւ թէ առանձնատան կողքին գոյութիւն ունի մասնաշենք մը, որուն առընչութեամբ դատ մը ընթացքի մէջ է Վճռաբեկ Ատեանին առջեւ: Նոյնպէս, դեսպանատան տեղեկացուած էր թէ Միութիւնը առանձնատան կողքի ազատ տարածութիւնը անջատելու եւ աճուրդով վաճառելու գործընթացին մէջ է:

Դեսպանատունը 19 Նոյեմբեր 1994 թուակիր նամակով կը հաստատէր թէ տեղեկ է գոյութենէն առանձնատան կողքի մասնաշենքին, որուն շուրջ առկայ է դատական գործընթաց մը: Նոյնպէս տեղեկ է թէ առանձնատան կողքի ազատ հողատարածքը պիտի վաճառուի եւ դեսպանատունը արգելք մը չունի որ այդ հողատարածքին գնորդը բազմայարկ շէնք մը բարձրացնէ այդտեղ:

ՀԲԸՄ-ի վարչությունը, յետ համապարփակ քննարկումի, կորոշեր ընդառաջել ՀՀ դեսպանատան առաջարկին հետեւեալ պայմաններով.

ա. Առանձնատան ամսական վարձքը ըլլայ նուազագոյնը 3000 Ե.Ո.:
բ. Վարձակալութիւնը ըլլայ 10 տարուան շրջանի մը համար հաշուի առնելով նորոգութեան վերաբերեալ դեսպանատան յանձն առած ծախսերը:

գ. Վարձակալական պայմանագրութիւնը կը կնքուի ազատ հողատարածքը առանձնատունէն բաժնող ցանկապատին շինութենէն վերջ, որպէսզի ճշդուին դեսպանատան վարձու տրուելիք հողատարածքին սահմանները: Նոյնպէս, վարձակալութիւնը կը նախատեսուի 1 Յունուար 1995-էն սկսեալ, որպէսզի մինչ այդ առանձնատան խոնաութեան եւ հիմերու մեկուսացման, ինչպէս նաեւ անջատող ցանկապատի շինարարական աշխատանքները շօշափելի յառաջդիմութիւն մը արձանագրեն:

դ. Անվճար վարձակալութեան շրջանը, փոխան վերանորոգումի ժամանակամիջոցին, չանցնի վեց ամիսը:

ե. Նկատի ունենալով որ առանձնատան մէջ կարասի գոյութիւն չունէր, ՀԲԸՄ-ի վարչութեան երկու անդամներ յանձն կառնէին իրենց միջոցներով որոշ կահոյք գնել առանձնատունը կահաւորելու: Մոյն կահոյքը կը նուիրուէր Միութեան եւ պաշտօնական ցանկով կը յանձնուէր վարձակալին՝ ՀՀ դեսպանատան, հաստատելու համար կահաւորեալ վարձակալութեան կարգավիճակը:

Կորոշուէր այս քննարկումներուն արդիւնքը փոխանցել ՀՀ դեսպանատան եւ անոր հաւանութեան պարագային, վերոնշեալ պայմաններով կնքել 1 Յունուար 1995-էն սկսող կահաւորեալ վարձակալութեան պայմանագիրը:

26 Դեկտեմբեր 1994-ին կը ստորագրուէր նշեալ պայմանագրութիւնը եւ դեսպանատունը 18,000 Ե.Ո. կը վճարէր իր սահմանափակ պիւտճէէն, որպէս լրացում առաջին տարուան վարձքին, նկատի առնելով որ 1995-ի առաջին վեց ամիսը անվճար պիտի ըլլար ըստ պայմանագրութեան, եւ կը ձեռնարկէր առանձնատան վերանորոգումի ծրագիրներուն իրագործումին:

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շարունակելէ առաջ, տեղին պիտի ըլլար ընթերցողը լուսաբանել իր հաւանական այն հարցադրումին մասին, թէ արդեօք կարիքը կա որ այսքան մանրամասն քննարկումներու երթալու առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու համար:

Իրականութեան մէջ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը կը ձգտէր ամբողջ գործառնութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնել, խուսափելու համար ապագայ որեւէ բնոյթի բարդութենէ:

Պարագան նոյնն էր նաեւ ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին համար, որ, ինչպէս նախապէս ակնարկուեցաւ, Փետրուար 1994-ի իր նամակով առանձնատունը դեսպանատան վարձու տալու մասին իր սկզբունքային հաւանութիւնը տալու կողքին, ի միջի այլոց կը թելադրէր.

«Նկատի առնելով մեր անցեալի փորձառութիւնները եւ կանխելու համար ապագայի այլեւայլ խոչընդոտներ, ըլլա յ գաղութիդ իշխանութիւններուն կամ դեսպանատան հետ, կը խնդրենք որ դեսպանութեան կողմէ Չագըր վիլլայի գործառնութեան արտը լրացնէ օրինական բոլոր ապահովութիւնները»:

Յետագային ներհամայնքային եւ արտահամայնքային կարգ մը զարգացումներ ցոյց պիտի տային որ թէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին եւ թէ ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին մտահոգութիւնները անտեղի չէին:

Այստեղ հարկ է նշել թէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը որեւէ հարց չունէր ՀՀ դեսպանատան հետ:

Արդարեւ, յանձին տիար Էդուարդ Նալպանտեանի, որ դեսպանի կարգավիճակ ստացած էր Յունիս 1994-ին, վարչությունը գործ ուներ

իր ասպարեզին խորապես գիտակ լուրջ անձնաւորութեան մը հետ, որ հակառակ ի ձեռին ունեցած սահմանափակ միջոցներուն, ձեռնհասօրէն կը լուծէր իր առջեւ ծառայող բոլոր հարցերը:

Մակայն ակամայ պէտք է արձանագրել թէ ազգային առաջնորդարանի այդ ժամանակուայ կարգ մը պատասխանատուներուն մօտ հարցերուն լրջութեամբ մօտենալու ուղեգիծը ի սպառ կը բացակայէր:

* * *

1995-ի սկիզբը մթնոլորտը հանդարտ էր:

Դեսպանատան նոր նստավայրին վարձակալութեան հարցը վերջապէս լուծուած էր:

ՀԲԸՄ-ի ստանձնած առանձնատան հիմերուն եւ ցանկապատին վերանորոգութեան գործողութիւնը ընթացքի մէջ էր:

Դեսպանատունը սկսած էր առանձնատան վերանորոգումի աշխատանքներուն իր բաժինը իրագործել:

Մակայն զանազան անսպասելի զարգացումներ եկան մէկը միւսին ետեւէն մթնոլորտը լարելու:

Առաջին հերթին, առաջնորդ սրբազան հայրը ա յն պարգութեամբ որ նախապէս տեղեկացուցած էր տողերս գրողին թէ ազգային առաջնորդարանը յանձն կառնէ դեսպանատան վարձքին վճարումը, այժմ վարձակալութեան պայմանագիրը կնքուելէն յետոյ, նո յն պարգութեամբ կը տեղեկացնէր թէ ազգային առաջնորդարանը յետս կոչած է իր որոշումը:

Վիճաբանութիւնը կամ առարկութիւնը աւելորդ էր: Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին համար կը ստեղծուէր շատ անյարմար իրավիճակ մը, որուն լրջութեան մասին քաջատեղեակ էր ազգային առաջնորդարանը: Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը, ըստ օրինի, չէր կրնար առանձնատունը դեսպանատան անվճար վարձու տալ եւ նոյն ատեն չէր կրնար իր կողմէ վարձք վճարել:

Այս մասին ՀԲԸՄ-ի վարչութեան ղեկավարութիւնը երբ կը փոխանցուէր ազգային իշխանութեան անդամներուն, օրուան Քաղաքական Ժողովին (առաջնորդարանի գործադիր ժողով) ատենապետը այդ որոշումը կարդարացնէր յայտարարելով. «Ինչ կայ որ. եթէ մէկը սխալ որոշում մը առնէ եւ գիշերը պառկելէ յետոյ առտուն արթննայ, չի կրնար իր որոշումը փոխել»:

Ի դէպ, այս արտայայտութիւնը կը լսուէր երբ առաջնորդարանին հետ երկար շաբաթներ բանակցութիւն վարուած էր վարձքին վճարումին մասին:

Ճարահատ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը կը դիմէր ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնին՝ բացատրելով իրադրութիւնը:

Վերջինս, հակառակ որ ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունէր, 1996-էն սկսեալ ՀՀ դեսպանատան պիտի դրկէր առանձնատան տարեվարձը մինչեւ 2007 թուականը, երբ այլեւս դեսպանատունը իր սեփական ամսավարկէն սկսաւ վճարել զայն:

Անաչառ ըլլալու համար հարկ է նշել թէ Գահիրէի ազգային առաջնորդարանը ՀՀ դեսպանատան օգտակար ըլլալու համար իր կարելին կընէր անուղղակի միջոցներով եւ ծայրայեղ զգուշաւորութեամբ, որուն համար այսպէս չէր: Այսպէս չէր եւ անընդունելին, սակայն, այն էր, որ ազգային իշխանութեան մէջ բարձրադիր հանգամանքներ ունեցող մարդիկ իրենց զբաղեցուցած հանրային դիրքին անյարիր, շուկայիկ մօտեցումով եւ խանութպանի մտայնութեամբ կը փորձէին հարցեր լուծել, դրժելով պաշտօնապէս տրուած խոստում մը, այդ ձեւով իրենց անձնական վարկին հետ խոցելի դարձնելով նաեւ իրենց ներկայացուցած պատկառելի հիմնարկին՝ այս պարագային՝ ազգային առաջնորդարանին, վարկը:

* * *

Այժմ անցնինք այլ դժուարութիւններու թուումին:

Առանձնատան ետեւի ցանկապատին քանդումին եւ վերաշինութեան առիթով, անոր սահմանակից դրացին առարկութիւն կը յարուցանէր, պատրուակելով թէ առանձնատան ետեւի ցանկապատը իր կողմէ կառուցուած էր, եւ կուզէր արգելք ըլլալ անոր քանդումին եւ վերաշինութեան:

ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը թաղապետական պաշտօնական քարտէսներ բերելով, կը փաստէր թէ առանձնատունը ետեւի դրացիէն բաժնող ցանկապատը կառուցուած էր առանձնատան հողին վրայ, եւ բարեբախտաբար հասկացողութեան գալով կարելի կըլլար հարցը լուծել:

Աւելի բարդ դժուարութիւններ կը յարուցուէին առանձնատան կից գտնուող մասնաշէնքը բռնագրուած անձէն, որուն հետ Միութիւնը դատական հարց ունէր:

Վերոյիշեալը Միութեան դէմ աճապարեալ դատ բանալով կը բողոքէր առանձնատան մէջ կատարուող շինարարական աշխատանքներուն դէմ, պատրուակելով թէ այդ աշխատանքները կը վտանգէին այն մասնաշէնքը, ուր ինք կը գտնուի: Այս հարցէն զատ, ան նաեւ կ'ամբաստանէր Միութիւնը որ շինութիւններու ձեռնարկած էր առանց արտօնագրի:

Միութեան փաստաբանը շինութեան արտօնագիրը դատարան ներկայացնելով, դատարանը կը մերժէր բողոքարկուին կողմէ բացուած դատը:

Այս դատին զուգահեռ, նոյն անձը բողոք մը կը ներկայացնէր ընկերային գործերու նախարարութեան (որուն վերահսկողութեան ենթակայ է Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը), առարկելով թէ Միութիւնը իրաւունք չունէր առանձնատունը ՀՀ դեսպանութեան վարձու տալու եւ թէ ըստ նուիրատուութեան աքտին, որմէ պատճէն մը կ'ըստ էր իր բողոքին, առանձնատունը պարտէր վաճառուիլ:

Այս բոլորին հիման վրայ, ընկերային գործերու նախարարութեան Ապտինի թաղային տնօրէնութիւնը Յունիս 1995-ին քննիչ մը կը դրկէր Միութեան գրասենեակը, ստուգելու համար ներկայացուած բողոքին էութիւնը:

Տողերս գրողը, որպէս Միութեան վարչութեան օրինական ներկայացուցիչ, կը բացատրէր քննիչին թէ առանձնատունը չվաճառելու եւ զայն ստիպողաբար վարձու տալու գլխաւոր պատճառը անոր կողքին գտնուող մասնաշէնքը բռնագրաւած բողոքարկու անձն էր եւ այդ մասին դատ մը կար Վճռաբեկ Ատեանին առջեւ:

Անկախաբար ատկէ, առանձնատունը փլուզման վտանգին ենթակայ էր եւ Միութիւնը զայն վերանորոգելու հարկ եղած միջոցները չունենալով, զայն վարձու տուած էր ՀՀ դեսպանատան, այն նախատեսութեամբ որ վերջինս պիտի ստանձնէր առանձնատան հիմնական վերանորոգութիւնը, որ կրնար արժել մինչեւ 1.5 միլիոն Ե.Ո.:

Քննիչին նոյնպէս կը բացատրուէր թէ բողոքարկուն կը չարաշահէր իր ապօրինի ներկայութիւնը, իր բռնագրաւած մասնաշէնքէն դուրս գալու համար Միութենէն պահանջելով հսկայական գումար մը, զոր եթէ Միութիւնը մերժէր վճարել, կ'ակնկալէր զայն գանձել հաւանական գնորդէն, հոգ չէ թէ նման կարգադրութիւն մը ազդէր առանձնատան վաճառքէն Միութեան հասնելիք գումարին վրայ:

Միութիւնը հողը երկու մասի բաժնելով՝ ազատ մասը վաճառքի

դնելով եւ առանձնատան բաժինը (որուն մաս կը կազմէր մասնաշէնքը) վարձու տալով ի դերեւ կը հանէր բողոքարկուին ակնկալութիւնները, ինչ որ կը բացատրէ Միութեան բոլոր նախաձեռնութիւնները ամէն գնով խանգարելու անոր անդու ճիգերը:

Քննիչը համոզիչ կը գտնէր տրուած բացատրութիւնները եւ իր տեղեկագիրը կը ներկայացնէր ընկերային գործերու նախարարութեան Ապտինի թաղային տնօրէնութեան, որուն ծիրին մէջ կ'իյնայ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը:

Սակայն այդ տնօրէնութիւնը, քննելով նուիրատուութեան աքտին մէջ յիշուած առանձնատունը վաճառելու պարագան, հարցը կը յղէր նախարարութեան Գահիրէի ենթաքարտուղարութեան (Ուուքալաթ էլ Ուիզարա), որուն օրինական բաժինը կարծիք կը յայտնէր թէ Միութեան կողմէ ՀՀ դեսպանատան հետ կնքուած վարձակալական պայմանագրութիւնը օրինական չէր եւ վարչութիւնը պարտէր այդ պայմանագրութիւնը ջնջել, իրավիճակը վերադարձնել պայմանագրութենէն առաջուան կացութեան եւ առանձնատունը գործածել Միութեան գործունէութիւններուն համար:

Նախարարութեան օրինական բաժնին այս տեսակէտը Միութեան պաշտօնապէս կը փոխանցուէր Ապտինի տնօրէնութենէն Յունիս 1995-ի սկիզբը:

Տողերս գրողը, ստիպուած, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան կողմէ կը ներկայանար ընկերային գործերու նախարարութեան պատկան գրասենեակը՝ ստեղծուած կացութեան լուծում մը գտնելու մտահոգութեամբ:

Գրասենեակի պատասխանատու պաշտօնէան խոժոռ դէմքով եւ շատ կտրուկ կերպով դիտել կու տար թէ Միութիւնը որպէս եզիպտական կազմակերպութիւն իրաւունք չունէր «օտար» կազմակերպութեան մը, այս պարագային՝ ՀՀ դեսպանատան, հետ կապ պահելու առանց նախարարութեան գիտակցութեան եւ արտօնութեան:

Լուծո՞ւմը: Հարկ էր ամէն ինչ վերադարձնել իր նախկին վիճակին, այսինքն՝ վարձակալական պայմանագիրը չեղեալ նկատել եւ առանձնատան վաճառքին ձեռնարկել:

Ծայր կու տար խուլերու խօսակցութիւն մը:

Երբ փափաք կը յայտնէի թէ կուզէի հանդիպիլ որոշումը առնող մարմնին պատասխանատուին հետ՝ ճշդելու համար թէ օրէնքին ո՞ր յօդուածը խախտուած է, դիտել կը տրուէր թէ որոշումը առնուած է

գերադաս մարմին է մը, որուն հետ կապ հաստատելու իրաւունք չունէինք եւ մեր կապը կրնար ըլլալ միայն թաղային այն գրասենեակին հետ, որուն ենթակայ էր Միութիւնը:

Մինչ կը խօսէինք, մտքիս մէջ կայծակնային արագութեամբ կը տողանցէին զանազան պատկերներ:

Նախ վարչական ընկերներուս խոր յուսախաբութիւնը:

Յետոյ դեսպանատան մատնուելիք դժուար կացութիւնը, զանազան աշխատանքներ տանող կապալառուներու հետ ծագելիք հարցերը եւ համայնքին մէջ «առանց մտածելու» մեր առած քայլին մասին ծայր տալիք «ժողովրդական բանահիւսութիւնը»:

Պատասխանատու պաշտօնէային հետ խօսակցութիւնը վերջացած էր:

Առաջին անգամ ըլլալով կը գտնուէի նման կացութեան մը առջեւ:

Տասնամեակներ շարունակ գործ ունեցած էի պետական գրասենեակներու հետ: Ճիշդ է, հանդիպած էի դիւանակալական դանդաղ կոտորեան, սխալ մեկնաբանութիւններու, երբեմն անհոգութեան, բայց միշտ գոյութիւն ունեցած էր զգալի բարեացակամութիւն:

Այս անգամ, սակայն, օրէնքին տառացի մեկնաբանութիւնը պատար մը կը ստեղծէր մեր եգիպտահայերուս եւ հայրենիքի միջեւ:

Օրէնքին առջեւ եւ օրէնքին ուժով Սփիւռք եւ Հայրենիք իրարու «օտար» էին:

Առաջին անգամ ըլլալով այս չարչրկող զգացումը իր ամբողջ խորութեամբ կապրէի: Այդ պահուն ունէի շփոթ եւ այլալաճ հոգեվիճակ մը, որ կը թուի թէ ցոլացած էր դէմքիս վրայ: Գրասենեակը հասարակաց գրասենեակ մը ըլլալով, երբ պատասխանատու պաշտօնէան պահ մը դուրս ելաւ, հոն գտնուող բարեհամբոյր եւ բարեացակամ պաշտօնէուհիները, որոնք, ի դէպ, լաչակակապ գլուխներով լայնաւուն եւ «զուսպ» հագուստներով տիկիներ էին, հետաքրքրուեցան հարցին էութեամբ:

Պարագան բացատրելէ յետոյ, խնդրեցի իրենցմէ որ այս կացութենէն դուրս գալու համար ելք մը առաջարկեն: Այդ տիկիները բարի եղան յուշելու թէ տեղական կառավարման օրէնքին մէկ յօդուածին համաձայն, ընկերային գործերու նախարարութեան նահանգային տնօրէնութիւնները ենթակայ էին տուեալ նահանգներու կառավարիչներուն: Այդ սկզբունքով, մեր Միութիւնը որպէս պետական օժանդակութիւն չստացող կազմակերպութիւն, կրնար իր հարցով դիմել

Գահիրէի կառավարիչին:

Ազնուոգի այդ տիկիներուն շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, անորոշ յոյսով մը մեկնեցայ գրասենեակէն ՀՀ դեսպան տիար Էդուարդ Նալպանտեանին փոխանցելու անախորժ կացութեան մանրամասնութիւնները:

Տողերս գրողը հարկ եղած լուսաբանութիւնները տիար Նալպանտեանի փոխանցելէ յետոյ, իրեն կը տեղեկացնէր թէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը, ի գործադրութիւն ընկերային գործերու նախարարութենէն եկած հրահանգին, պարտադրաբար նամակով մը դեսպանատան պիտի փոխանցէր վարձակալութեան կասեցման վերաբերեալ գրութեան պատճէնը առ ի գիտութիւն:

Տիար Նալպանտեան դիտել կու տար թէ այդ քայլը հարցը չէր լուծեր եւ հարկ էր քանի մը օր սպասել լուծումի մը մասին մտածելու համար:

Քանի մը օր յետոյ տիար Նալպանտեան կապ պահելով կը թելադրէր որ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը առնէ հետեւեալ քայլերը

- 1- Մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստէ առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու պարագաներուն մասին:
- 2- Միութեան խորհրդատու փաստաբանը ուսումնասիրութիւն մը պատրաստէ Միութեան կողմէ առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու վերաբերեալ առնուած քայլերուն օրինակաւորութեան մասին, մանաւանդ որ ան կը պնդէր վարձակալական պայմանագրութիւնը ստորագրուելէ առաջ իր տուած այն տեսակետին վրայ, թէ Միութիւնը իրաւասու էր առանձնատունը վարձու տալու:
- 3- Վարչութիւնը Գահիրէի կառավարիչին ուղղուած լուսաբանական դիմումագիր մը պատրաստէ, խնդրելով Միութեան թոյլատրել առանձնատան վարձուիլը, անոր կցելով նախորդ երկու գլուխներուն մէջ յիշուածները եւ բոլորը միասին ներկայացնել կառավարիչին գրասենեակը:

14 Յուլիս 1995-ի հերթական նիստը պատմական նիստ մըն էր Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան համար:

Այդ նիստին ծանր եւ մտահոգիչ մթնոլորտի մը մէջ կը կարդացուէր ընկերային գործերու նախարարութեան Ապտինի տնօրէնութեան 2 Յուլիս 1995 թուակիր նամակին նախապէս յիշուած բովանդակութիւնը:

Վարչութեան ատենապետը այդ նիստին մանրամասնօրէն կը

տեղեկացնել իր ունեցած հանդիպումներուն մասին, թե՛ ընկերային գործերու նախարարութեան պատկանող գրասենեակի պատասխանատուին եւ թե՛ ՀՀ դեսպան տիար Նալպանտեանի հետ:

Ժողովականները մտահոգութեամբ եւ ամենայն բժախնդրութեամբ կը քննարկէին կացութիւնը եւ կորոշէին դեսպանատան առաջարկած վերը յիշուած երեք կէտերուն անյապաղ գործադրութիւնը, եւ այդ հարցին հետապնդումին համար կը նշանակէին եռանդամ յանձնախումբ մը, կազմուած՝ Պերճ Թերզեանէ (ատենապետ), Մարտիրոս Պալայեանէ (ատենադպիր) եւ Օննիկ Կարիպեանէ (խորհրդական):

Ատկէ գատ, ժողովը կորոշէր ընկերային գործերու նախարարութենէն եկած նամակին պատճէնը պաշտօնական գրութեամբ մը փոխանցել ՀՀ դեսպանատան:

Այս յանձնախումբը, հետապնդելով հարցը, վարչութեան 28 Յուլիսի նիստին մանրամասնօրէն կը տեղեկագրէր կատարուած աշխատանքներուն մասին եւ այդ առիթով կը կարդացուէին Միութեան պատրաստած տեղեկագիրը, խորհրդատու փաստաբանին՝ իր օրինական տեսակետին մասին պատրաստած յուշագիրը եւ Գահիրէի կառավարիչին ներկայացուած 24 Յուլիս թուակիր լուսաբանական դիմումնագիրը:

Վարչութեան բոլոր անդամներն ալ մտահոգ էին, սակայն աղօստ յոյս մը կ'օրօրէր զիրենք, այն ակնկալութեամբ թէ տիար Նալպանտեանի կողմէ ենթադրաբար առնուած բայց չբացայայտուած քայլերը հաւանաբար իրենց արդիւնքը պիտի տային:

Բոլորը սրտատրոփ եւ անհամբեր կը սպասէին Գահիրէի կառավարիչին ներկայացուած դիմումնագիրի արդիւնքին:

Մպասումը երկար չտեւեց:

8 Օգոստոս 1995-ին, յատուկ նամակաբեր մը Միութեան Գահիրէի գրասենեակը կը բերէր ընկերային գործերու նախարարութեան Ապտինի թաղային տնօրէնութեան 3 Օգոստոս թուակիր նամակը, որուն կցուած էր նոյն նախարարութեան Գահիրէի տնօրէնութեան 27 Յուլիս թուակիր նամակին պատճէնը, ուր կը յայտնուէր թէ Գահիրէի կառավարիչը իր հաւանութիւնը տուած էր Միութեան կողմէ առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու առընչութեամբ եղած կարգադրութիւններուն եւ այդ առիթով նախարարութեան Գահիրէի տնօրէնութիւնը յաջողութիւն կը մաղթէր Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան ատենապետին եւ անդամներուն:

Յաջորդ օրերուն վարչութիւնը կը տեղեկանար թէ Գահիրէի կառավարիչը Միութեան դիմումնագիրը կարդալէ յետոյ, անոր լուսանցքին վրայ գրած էր իր ստորագրութիւնը կրող հետեւեալ նօթագրութիւնը, զոր թարգմանաբար կարտագրենք.

«Համաձայն եմ Միութեան առած քայլին, քանի որ տրամաբանութիւնը եւ բանականութիւնը այդ կը թելադրեն: Արգելք մը չկայ որ պայմանագրութիւնը ի գօրու մնայ»:

Կառավարիչին այս նօթագրութիւնը ընկերային գործերու նախարարութեան պատկանող գրասենեակին փոխանցուելով, որպէս անբեկանելի պատգամ անմիջապէս գործադրութեան դրուած էր, անտեսելով անոր հակասող նախկին տեսակետները:

Այս արդիւնքը տօնական մթնոլորտ կը ստեղծէր ՀԲԸՄ-ի վարչութեան անդամներուն մօտ, որոնք կազատագրուէին ծանր մղձաւանջէ մը:

Նոյն ատեն, նախարարութենէն փոխանցուած որոշումը հերթական անգամ ցոյց կու տար հայութեան հանդէպ եզրիպտացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու ունեցած բարեացակամութիւնը, որուն բարիքներէն կարելի պիտի չըլլար օգտուիլ, եթէ չըլլային տիար Նալպանտեանի նման կարող եւ փորձառու հայ դիւանագետին ունակութիւններն ու լայնածիր յարաբերութիւնները:

Գահիրէի կառավարիչին տուած արտօնութիւնը ճակատագրական էր, որովհետեւ առանց անոր Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը պիտի չկարենար ՀՀ Եզրիպտոսի դեսպանատան տրամադրել այն խիստ պատուաբեր նստավայրը, զոր դեսպանատունը ունեցաւ անցնող 17 տարիներու ընթացքին:

* * *

Ընթերցողը կրնայ կարծել թէ այսքանով կը վերջանային Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին առջեւ ծառացող դժուարութիւնները:

Սակայն իրականութիւնը բոլորովին տարբեր էր: Առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան վարձու տալու հարցին բարդութիւնները դեռ չէին լուծուած, երբ այս անգամ Միութեան անդամներէն մէկուն յաջորդական բողոքներուն իբր հետեւանք, զանազան պետական մարմիններ Միութեան գործունէութեան մասին հետաքննութիւն կը բանային, ստուգելու համար գոյութիւն ունեցող ենթադրեալ խորումներ,

հաշուական ու վարչական գեղծարարություններ, որոնց մասին բողոքարկու անձը ամբաստանություններ կրնէր Միութեան նախկին վարչություններուն դէմ ընկերային գործերու նախարարութեան մօտ:

Ընկերային գործերու նախարարութիւնը ատենին քննիչ մը կը դրկէր քննելու համար այս ամբաստանությունները եւ յետ քննութեան հարցը կը փակէր՝ ենթակային պատասխան նամակ մը գրելով:

Ենթական, սակայն, գոհ չմնալով այս արդիւնքէն, կրկին անգամ բողոք կը ներկայացնէր եւ ընկերային գործերու նախարարութիւնը երկրորդ անգամ ըլլալով կը դրկէր նոր քննիչ մը, որ իր կարգին մասնաւոր նորութիւն մը չէր գտներ:

Այս երկու քննություններուն արդիւնքէն չգոհանալով, բողոքարկու անձը Մարտ 1995-էն Մայիս 1995 երկարող շրջանին 6 յաջորդական բողոքներ կը ներկայացնէր Վարչական Դատախազութեան (Նիյապա Իտարիյա⁹), ամբաստանելով Միութեան նախորդ վարչութեան ատենապետը խորումներով եւ նոր վարչութիւնը Միութեան 1993-ին գումարուած Բացառիկ Ընդհանուր Ժողովին¹⁰ առթիւ կատարած գեղծարարություններով:

Վարչական Դատախազութիւնը այս բողոքները քննելու համար կը կազմէր քննիչներու եռանդամ մարմին մը: Այդ քննիչներէն իւրաքանչիւրը ընտրուած էր ընկերային գործերու նախարարութեան Գահիրէի տարբեր շրջաններու տնօրէնություններէն:

Այս մարմինը 11 Յուլիս 1995-էն սկսեալ շուրջ երկու ամիս կանոնաւորաբար ամէն օր Միութեան գրասենեակը գալով կէտ առ կէտ կը քննէր բողոքին մէջ տեղ գտած անհիմն ամբաստանությունները: Քննութեան արդիւնքէն կը փաստուէր թէ 1993-ի Բացառիկ Ընդհանուր Ժողովը օրինական էր եւ հետեւաբար անոր առած որոշումները վաւերական: Նոյնպէս կը ճշդուէր թէ Միութեան կանոնագրային փոփոխությունները կը լրացնէր հարկ եղած բոլոր պայմանները:

Գալով Միութեան գոյքերուն մէջ ենթադրեալ խորումներուն, կը փաստուէր թէ կարասիներու վաճառքը տեղի ունեցած էր հրապարակային աճուրդով:

⁹ Պետական վարչական համակարգին մէջ գործող պաշտօնեաներու գանգառումները քննող պատասխանատու մարմին:

¹⁰ Ընկերային գործերու նախարարութեան պահանջով գումարուած Մաթենիկ Չագրը Հիմնադրամին գոյառման օրինական հիմք տուող ընդհանուր ժողով:

Իսկ ամբաստանություններուն ամենէն անհեթեթը այն էր, թէ Չամալէքի առանձնատան կարասիներու աճուրդը, որ տեղի ունեցած էր 3 Նոյեմբեր 1989-ին, չէր արձանագրուած Միութեան տոմարներուն մէջ եւ աճուրդին արդիւնքը դրամատուն չէր դրուած:

Քննիչները բոլոր ամբաստանությունները մի առ մի քննելէ յետոյ իրենց տեղեկագիրը կը ներկայացնէին Վարչական Դատախազութեան, որ որեւէ քայլ չէր առնէր Միութեան դէմ:

Այս հետաքննությունը հազիւ վերջացած, 11 Սեպտեմբեր 1995-ին Միութեան գրասենեակը կը ներկայանար նոր քննիչ մը Հաշուառումներու Կեդրոնական Կառոյցէն (Էլ Կիհազ Էլ Մարքազի լիլ Մուհասապաթ¹¹), որուն եւս խնդրոյ առարկայ անձը երկարապատում բողոքագիր մը ներկայացուցած էր Վարչական Դատախազութեան ներկայացուած վերոյիշեալ տուեալներով:

Այս քննիչը եւս, շուրջ երկու շաբաթ քննելով Միութեան բոլոր տոմարները եւ հաշիւները, կը հաստատէր ամբաստանություններուն անհիմն ըլլալը:

Քննութեան աւարտին, քննիչը Միութեան գրասենեակը կը հրաւիրէր բողոքարկուն եւ ցոյց տալով ամբաստանություններուն անհիմն ըլլալը, 25 Սեպտեմբեր 1995 թուակիր երկու հաստատագիրներ կառնէր բողոքարկու անձէն:

Առաջին հաստատագրին մէջ բողոքարկուն կը յայտարարէր թէ այն բողոքը, որ ինք կատարած էր եւ ըստ որուն Միութեան նախկին ատենապետը Միութեան անդամներէն պահած էր 3 Նոյեմբեր 1989-ին կայացած աճուրդին տուեալները եւ զանոնք չէր ներկայացուցած Միութեան հաշուեփակներուն մէջ, ճիշդ չէր, քանի որ ստուգուած էր թէ վաճառքին արդիւնքը դրուած էր Միութեան դրամատան հաշիւին մէջ:

Երկրորդ հաստատագիրով բողոքարկու անձը կը յայտարարէր թէ Չամալէքի առանձնատան գոյքերուն վաճառքին արդիւնքը Միութեան դրամատան հաշիւին մէջ դրուիլը ստուգուած ըլլալով, Միութեան դէմ ներկայացուած իր բողոքին բոլոր գլուխները անճիշդ են եւ կրնան նկատուիլ որպէս անգոյ, եւ կը խնդրէր որ իր բողոքին մէջ գրուածները մէկդի դրուին (հիֆզ):

¹¹ Պետական հիմնարկներու եւ հանրային գոյք նկատուած կառոյցներու գործառնությունները քննելու իրաւատու մարմին:

Բնականաբար, այս արդիւնքը դրական էր եւ կարելոք Միութեան վարկին համար:

Սակայն այդ անհիմն բողոքները շուրջ երկուքուկէս ամիս զբաղեցուցին Միութեան կարգ մը վարչականները եւ պետական մարմինները:

Նման անհիմն բողոքներու եւ ամբաստանութիւններու առիթով մարդ կրնայ հարց տալ թէ ի՞նչ բան մղում կու տայ բողոքարկուներուն այսպիսի վտանգաւոր վերագրումներ կատարելու: Պատասխանը հաւանաբար այն է, թէ կարգ մը անձեր երբ կը զգան որ կատարելիք դրական դերակատարութիւն մը չունին, ամէն գնով կարելորութիւն ստանալու եւ ուշադրութիւն գրաւելու համար կը դիմեն ծայրայեղութիւններու, առանց հաշուի առնելու իրենց առած քայլին հետեւանքով ընդհանրական շահին հասանելի վնասը:

ՆՈՐ ՆՍՏԱՎԱՅԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարելոք է արձանագրել թէ նախապէս նշեալ բոլոր բողոքներով եւ բացուած հետաքննութիւններով զբաղելով հանդերձ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը նոյն ատեն կը հետապնդէր առանձնատունէն անջատուած հողատարածքին վաճառման վերաբերեալ գործողութիւնները, որոնք յաջողութեամբ կը պսակուէին 14 Յունուար 1996-ին կայացած հրապարակային աճուրդով, որուն արդիւնքով կը գոյանար ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամը:

Մայիս 1996-ի սկիզբը դեսպանատունը վերջապէս կը տեղաւորուէր իր նոր նստավայրին մէջ, որմէ յետոյ յաջորդ Յուլիսի սկիզբը «մտերմիկ բացում» մը կը կազմակերպէր՝ հրաւիրելով առաքելական եւ կաթողիկէ համայնքներու հոգեւոր առաջնորդները, Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներու ատենապետները իրենց տիկիւններով, ՀԲԸՄ-ի վարչութեան անդամները եւ իրենց տիկիւնները եւ կարելոք նիւթական սատար բերած քանի մը բարերարներ եւ իրենց տիկիւնները:

Նոր նստավայր փոխադրուելով հանդերձ, ՀՀ անկախութեան 5-րդ տարեդարձը 25 Սեպտեմբեր 1996-ին Գահիրէի ազգային իշխանութեան կողմէ կազմակերպուած ժողովրդային քոքթէյլով մը կը տօնուէր Հելիոպոլսոյ Պըլլըքտանեան հանդիսասարահին մէջ, միայն եգիպտահայ համայնքի անդամներուն մասնակցութեամբ, ի ներկայութեան ՀՀ դեսպանին եւ դեսպանատան անձնակազմին:

Այս երեւոյթը կարելի է բացատրել անով, որ դեռ չէր կատարուած դեսպանատան նոր նստավայրին պաշտօնական բացումը, որ տեղի կունենար շքեղ իրադրութեան մը մէջ 18 Մարտ 1997-ին, միաժա-

մանակ նշելով Հայաստանի եւ Եգիպտոսի հանրապետություններուն միջեւ դիւանագիտական յարաբերություններ հաստատուելուն 5-րդ տարեդարձը: Այս գոյգ առիթներով յատուկ այցելութեամբ Եգիպտոս կը ժամանէր ՀՀ արտաքին գործերու նախարար Ալեքսանտր Արզումանեան:

Եգիպտահայ «Արեւ» օրաթերթի խմբագիր Յովհաննէս Տէր Պետրոսեանի այս առթիւ ստորագրած թղթակցութեան մէջ, ի միջի այլոց, կը ներկայացուէին հետեւեալ տեղեկությունները:

ՀՀ դեսպանատան նոր նստավայրի կանաչագեղ ընդարձակ պարտեզին մէջ կայացած այս ընդունելութեան ներկայ կը գտնուէին եգիպտացի նախարարներ, նախարարներու տեղակալներ, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, զանազան պետություններու դեսպաններ, հիւպատոսներ, եգիպտացի խմբագիրներ, լրագրողներ:

Ներկայ էին նաեւ եգիպտահայոց առաջնորդ Գերշ. Տ. Զաւէն Արք. Չինչինեան, հայ կաթողիկէ համայնքի վիճակաւոր Գերպ. Տ. Պետրոս Եպս. Թարմունի, Աղեքսանդրիոյ առաջնորդական փոխանորդ Հոգշ. Տ. Թադէոս Վրդ. Զիրեկեանց, աղեքսանդրահայոց հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Գրիգոր Քինյ. Մուրատեան, Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներու ատենապետներ տեարք Անդրանիկ Մեսրոպեան, Հրաչ Միմոնեան եւ իրենց տիկինները, Աղեքսանդրիոյ Թեմական Ժողովի ատենապետ տիար Նորայր Պէնօհանեան եւ տիկինը, Քաղաքական Ժողովի ատենապետ տիար Վահան Ալեքսանեան, ՀՀ դեսպանատան անձնակազմը, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանություններու երեսփոխաններ, Աղեքսանդրիոյ Ռուսական Մշակոյթի Կեդրոնի տնօրէն տիար Ռոբերտ Արզումանեան, ՀԲԸՄ-ի ատենապետը եւ վարչական անդամները, համայնքի հանգամանաւոր ղեմքեր եւ հայ մամուլի խմբագիրներ, որոնք կընդունուէին ՀՀ արտաքին գործերու նախարար տիար Ալեքսանտր Արզումանեանի ու ՀՀ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Դոկտ. Էդուարդ Նալպանտեանի եւ ազնուափայլ տիկնոջ կողմէ:

«Ամատեռուս» սիրողական լարային նուագախումբը մերթ ընդ մերթ կը նուագէր հայկական եւ միջազգային դասական կտորներ:

Տեղի կունենար ճոխ հիւրասիրություն:

Եգիպտահայութիւնը այդ օր պատմական օր մը եւս կապրէր:

Հպարտութիւն էր իրեն համար տեսնել ՀՀ դեսպանատան նստավայրին տեղափոխումը շքեղ շէնքի մը մէջ, որ կը գտնուէր Գահիրէի

օտարերկրեայ կարեւոր դեսպանատուններու թաղամաս համարուող Զամալէքի մէջ:

ՀՀ դեսպանատան շէնքին վերականգնման օժանդակություն ցուցաբերած ՀԲԸՄ-ի, տեարք Ասատուր Սվաճեանի, Վարդ Ալեքսանեանի եւ Լեւոն Գաղթացեանի անունները արձանագրուած էին շէնքի ճակատին զետեղուած պղնձեայ ցուցանակի մը վրայ:

Ընդունելութեան աւարտին, բոլոր ներկաները իրենց մեկնումէն առաջ կը շնորհաւորէին ելքի անցքին կանգնած դեսպան Տոքթ. Էդուարդ Նալպանտեանը եւ դեսպանութեան խորհրդական Տոքթ. Արմէն Մելքոնեանը, մաղթելով անոնց բեղմնաւոր գործունէութիւն իրենց առաքելութեան մէջ:

«Արեւ»ի մէջ լոյս տեսած այս տեղեկություններով, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, վարագոյրը կիջնէր ՀՀ դեսպանատան անդրանիկ եւ նոր նստավայրերուն հաստատումին իրադարձություններուն շուրջ հնգամեայ արարին վրայ եւ դեսպանութիւնը իր նոր եւ շքեղ նստավայրէն նոր թափով կը շարունակէր ընթացքի մէջ եղող իր նպատակասլաց եւ յաղթական երթը, որուն քսանամեակը կը լրանայ այս տարի:

ԽՕՍՔ ԵՐԱՆՏԻՔԻ

Ներկայ գրառումը աւարտելէ առաջ, տողերս գրողը պարտք կը զգայ յիշել անունները Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի 1992 տարեշրջանի վարչութեան եւ ՀՀ Եզիպտոսի Դեսպանատան Բարեկամներու Խորհուրդի անդամներուն:

Ա- ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԲԸՄ-Ի 1992-Ի ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Ինչպէս «Մուտք»ի բաժնին մէջ յիշուած է, այս վարչութեան անդամներուն հաւաքական եւ հետեւողական ջանքերով է որ կարելի եղած է թէ Սաթենիկ Չազըր նուիրատուութեան իրագործումը եւ թէ առանձնատունը ՀՀ դեսպանատան տրամադրելու ձեւակերպումը, շուրջ հինգ տարի տեւող բարդ եւ բազմաբնոյթ խութերով լի ուղեւորութենէ մը ետք:

Բնականաբար շատ դժուար է սեղմ տողերու մէջ ներկայացնել երկարամեայ հասարակական գործունէութիւն ունեցած սիրելի վարչակիցներ, որուն համար ալ հոս կը բաւականանք տալով Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի 1992-ի վարչութեան անդամներուն անունները եւ տուեալները երիցագոյնէն կրտսերագոյնի շարքով:

ՆՈՐԱՅՐ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչական անդամ 1972-էն: Եղած է ատենադպիր, ատենապետ, փոխ ատենապետ եւ խորհրդական: 1976-էն մինչեւ 1992, ամենայն համբերութեամբ եւ խղճմտութեամբ հետեւած է Սաթենիկ Չազըր առանձնատան վերաբերեալ զանազան տաղտկա-

լի հարցերու:

Իր ատենապետութեան շրջանին, 1989-ին, հրապարակային աճուրդով վաճառուած են առանձնատան կարասիները:

Բարեգործականէն անկախ, ան ունի կուսակցական (ՌԱԿ) գործունէութիւն: Պաշտօններ վարած է եւ կը վարէ կուսակցութեան եւ անոր հովանին վայելող մշակութային կառոյցներու մէջ: Ան նոյնպէս մաս կը կազմէ «Արեւ»ի պատասխանատու մարմնին:

Երկարամեայ անդամ է Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներուն:

Հայաստանի անկախութենէն առաջ, երկար տարիներ խոր նուիրումով աջակցած է Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին եւ կը համարուէր անոր «անպաշտօն» ներկայացուցիչը Եգիպտոսի մէջ:

ՄԻՍՍՔ ՉԷՉՃԷՆԵԱՆ

1989-էն ի վեր մաս կը կազմէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան:

Եղած է փոխ ատենապետ, ատենադպիր եւ գանձապահ: Որպէս գանձապահ 1992-էն մինչեւ 2009, երկարամեայ ձեռքով-խղճամիտ եւ բժախնդիր կերպով հետեւած է Սաթենիկ Չագրըր հիմնադրամի նիւթական գործունէութեան:

2009-էն քաշուած է գանձապահութենէ եւ կը շարունակէ վարչութեան մէջ մնալ իբր խորհրդական, օգտակար հանդիսանալով իր երկարամեայ փորձառութեամբ:

Անդամակցած է Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներուն:

ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԻՊԵԱՆ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան մաս կազմած է 1991-էն սկսեալ, նախ որպէս փոխ ատենապետ, ապա խորհրդական եւ օժանդակ:

Կարեւոր դեր ունեցած է Սաթենիկ Չագրըր առանձնատան հողատարածքին բաժանումի արտօնագրին ձեռքբերման, առանձնատան վերականգնման աշխատանքներուն վերահսկողութեան եւ առանձնատան հողին մասնակի վաճառման նախապատրաստութեան մէջ:

Ան նոյն ատեն փոխ ատենապետն է ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան անդամ է 1992-էն:

Կը յատկանշուի իր լրջամիտ եւ անաչառ մօտեցումներով: Օգտակար կը հանդիսանայ արուեստագիտական մարզին մէջ իր ունեցած փորձառութեամբ:

Բարեգործականի կողքին, ան պատասխանատու պաշտօններ կը վարէ եգիպտահայ կաթողիկէ համայնքէն ներս:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱԼԱՅԵԱՆ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան մաս կը կազմէ 1979-էն: Եղած է գանձապահ, խորհրդական եւ 1992-էն ցարդ ատենադպիր:

Ունի վերլուծող եւ տրամաբանող մտածելակերպ: Օգտակար կը հանդիսանայ կազմակերպչական հարցերու վերաբերեալ իր խորհուրդներով:

Բարեգործականէն բացի, ան մաս կը կազմէ Եգիպտոսի ՄԴ Հնչակեան շրջանակի ղեկավարութեան:

1993-էն վարիչ տնօրէնն է ՄԴՀԿ օրկան «Ջահակիր» երկշաբաթաթերթին:

1999-էն ատենապետն է Հայկական Ընթերցասրահի Վարչութեան: 1988-էն 1992 եղած է տնօրէն Հելիոպոլսոյ Նուպարեան Ազգային Վարժարանի:

Շրջան մը եղած է ՀՀ դեսպանատան վարչական հարցերու խորհրդատու:

Անդամ է Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներուն:

ՕՆՆԻԿ ՊԸԼԸՔՏԱՆԵԱՆ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան մաս կը կազմէ 1989-էն: Եղած է խորհրդական, ատենապետ եւ փոխ ատենապետ:

Կը յատկանշուի լրջախոհ, հաւասարակշռուած եւ խղճամիտ գործունէութեամբ:

Ան նաեւ գանձապահն է ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովին:

Բարեգործականին առընթեր, ան աշխոյժ գործունէութիւն ունեցած է Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան (համագործակցութիւն) եւ Հելիոպոլսոյ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱԸ մարզարանի վարչութիւններուն մէջ:

Անդամ է Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներուն: Երեք

շրջան աստենապետ ընտրուած է Գահիրէի Քաղաքական Ժողովին:

***

Վերոնշեալներուն վրայ աւելցնելով տողերս գրողը, կը համալրուի Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի 1992-ի եօթը հոգինոց վարչութեան կազմը:

Տեղին պիտի ըլլար արձանագրել թէ սոյն կազմին անդամները Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի ներկայ վարչութեան որոշումով, ՀԲԸՄ-ի 100-ամեակին առթիւ, Հոկտեմբեր 2010-ին կազմակերպուած հանդիսութեան ընթացքին պատուուած են «Երկարամեայ վարչական նուիրեալ գործունէութեան» վահանակներով, որոնք հանդիսաւոր իրադրութեան մէջ յանձնուած են մեծարեալներուն, ձեռամբ եզիպտահայոց առաջնորդ Գերշ. Տ. Աշոտ Եպսկ. Մնացականեանի, եզիպտահայ կաթողիկէ համայնքի վիճակաւոր Գերապայծառ Տ. Գրիգոր Ինգնատիոս Եպսկ. Գուսանի եւ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան այժմու աստենապետ, Տոքթ. Վիգէն Ճիզմէճեանի:

Բ- ՀՀ ԴԵՄՈՒՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Տիար Էդուարդ Նալպանտեան ՀՀ դեսպանատան հաստատուելուն առաջին տարուան ընթացքին իմաստուն նախաձեռնութիւնը առած էր ստեղծելու ՀՀ Եզիպտոսի Դեսպանատան Բարեկամներու Խորհուրդը, որուն անդամակցութեան հրաւիրած էր դեսպանատան օժանդակող բազմաթիւ անձերէն անոնք, որոնք կարելոր սատար կը բերէին:

Տիար Նալպանտեան տարին քանի մը անգամ հանդիպումներ կը կազմակերպէր այս Խորհուրդին անդամներուն հետ, անոնց տեղեկութիւններ տալով հայրենի կարելոր իրադարձութիւններու մասին կամ ներկայացնելով հայ-եզիպտական յարաբերութիւններու վերջին նորութիւնները եւ նման այլ հարցեր:

Խորհուրդին անդամները իրենց տարեկան սատարով կ'օժանդակէին դեսպանատան, այսպիսով իրականացնելով անոր գործունէութեան հեզասահ ընթացքը:

Հետագային, Տիար Նալպանտեանին յաջորդող դեսպանները շարունակեցին այդ աւանդութիւնը:

Յիշեալ Խորհուրդին մնայուն անդամներ եղած են հետեւեալները.

- ՎԱՐԴ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ
- ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

- ՊԵՐՃ ԹԷՐԶԵԱՆ
- ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳԱԶԱՆՉԵԱՆ
- ՆՈՒՊԱՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
- ՆՈՐԱՅՐ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ
- ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԻՊԵԱՆ
- ՖՐԵՏԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Վերոյիշեալները 2005 Դեկտեմբերին ՀՀ վարչապետ Անդրանիկ Սարգսեանի Եզիպտոս այցելութեան առիթով արժանացած են վարչապետական շնորհակալագրի եւ 2007 Ապրիլին ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի Եզիպտոս այցելութեան առթիւ՝ նախագահական շնորհակալագրի՝ 1992-էն սկսեալ Գահիրէի մէջ Հայաստանի դեսպանատան սատար կանգնելուն համար:

Իսկ հետեւեալներէն, որոնք տարբեր առիթներով իրենց սատարը բերած են, առաջին չորսը 2005 Դեկտեմբերին արժանացած են վարչապետական շնորհակալագրի եւ հինգերորդը՝ 2007 Ապրիլին նախագահական շնորհակալագրի,

- ՀՈԳԵՇՆՈՐՀ ԱՇՈՏ ՎՐԴ. ՄՆԱՅԱԿԱՆԵԱՆ
- առաջնորդական տեղապահ (այժմ եպիսկոպոս եւ առաջնորդ)
- ԼԵՒՈՆ ԳԱՂԹԱՑԵԱՆ
- ԹՈՎՄԱՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
- ՎԱՀԷ ՊԷՆՕԶԱՆԵԱՆ
- ՌՈԺԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՅԱԲԵԼՈՒԱԾ

Յաջորդող էջերուն մէջ ներկայացուած են երեք գրութիւններ, որոնցմէ առաջինը ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան հաստատումին առիթով «Արեւ»ի էջերուն մէջ լոյս տեսած տիար Էդուարդ Նալպանտեանի կենսագրականը ներկայացնող գրութիւն մըն է, որ կը միտի ՀՀ նորանշանակ հաւատարմատարը ծանօթացնելու եգիպտահայ գաղութին:

Երկրորդը՝ ՀՀ դեսպանատան պաշտօնական բացումէն (4 Յունուար 1993) մէկ տարի վերջ, 31 Յունուար 1994-ին կատարուած հարցազրոյց մըն է, որուն մէջ տիար Նալպանտեան տեղեկութիւններ կու տայ դեսպանատան առաջին տարուան գործունէութեան մասին:

Այս հարցազրոյցը գաղափար մը կու տայ ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան անցած քսանամեայ ուղիին առաջին օրերուն մասին, երբ տակաւին ճիգեր կը թափուէին եգիպտահայ համայնքը դեսպանատան շուրջ բոլորելու ուղղութեամբ:

Ներկայացուած հարցազրոյցը հետաքրքրական է նաեւ այն առումով, որ ընթերցողին կը պարզէ նորանկախ Հայաստանի արտաքին հարցերուն մասին կարծիքներ, որոնք քսանամեակ մը առաջ արտայայտուած ըլլալով հանդերձ, շատ տեսակետներով տակաւին իրենց այժմեականութիւնը կը պահեն:

Երրորդ գրութիւնը ՀՀ արտաքին գործերու նախարար տիար Էդուարդ Նալպանտեանի կողմէ ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի մասնաճիւղի 100-ամեակին առիթով դրկուած 31 Հոկտեմբեր 2010 թուակիր շնորհաւորագիր մըն է: Հետաքրքրական պիտի ըլլար երկու խօսքով անդրադառնալ սոյն նամակին:

ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի մասնաճիւղը 31 Հոկտեմբեր 2010-ին կազմակերպած էր 100-ամեակի շքեղ հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին գեղարուեստականէն զատ նախատեսուած էր ելոյթներու բաժին մը:

Հանդիսութիւնը կը բացուէր մասնաճիւղի ներկայ ատենապետ Տոքթ. Վիգէն Ճիգմէճեանի կողմ խօսքով, որմէ ետք նախատեսուած էր որ եգիպտահայոց առաջնորդ սրբազան հայրը կարգայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այս առթիւ յղած հայրապետական Օրհնութեան

Եւ Գնահատանքի Գիրը: Ապա, ՀՀ արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը պիտի կարդար ՀՀ Սփիւռքի նախարարուհիին շնորհաւորական եւ գնահատական նամակը, որմէ յետոյ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովին ատենապետը պիտի կարդար ՀԲԸՄ-ի նախագահին դրկած շնորհաւորական գիրը:

Յատկանշական էր այստեղ որ ՀՀ դեսպանը Սփիւռքի նախարարուհիին նամակը կարդալէ յետոյ, անակնկալօրէն կը կարդար նաեւ նամակը արտաքին գործերու նախարար տիար Էդուարդ Նալպանտեանի, որ հաւանաբար ՀՀ Եգիպտոսի ներկայ դեսպան տիար Արմէն Մելքոնեանի միջոցով տեղեկացած էր մասնաճիւղին 100-ամեակի տօնակատարութեան մասին:

Մոյն նամակը գնահատելի է մասնաւորաբար անով, որ ՀՀ արտաքին գործերու նախարարը, հակառակ իր ծանրաբեռնուած ժամանակացոյցին, մտածումը ունեցած էր եւ ժամանակը գտած՝ Եգիպտոսէն մեկնելէն երկար տարիներ անց, շնորհաւորական նամակ գրելու ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի մասնաճիւղին, յիշելով անոր վարչութեան անդամներուն հետ ունեցած իր երբեմնի գործակցութիւնը:

Նման երեւոյթներ յատուկ են հարուստ հոգեմտաւոր արժանիքներով ընդհանուրէն զատորոշուող անհատներու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱԲԱՏԱՐՄԱՏԱՐ ՊՐ. ԷԴՈՒԱՐԴ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան Եգիպտոսի անդրանիկ հաւատարմատարը՝ Պր. Էդուարդ Նալպանտեան, անձանօթ մը չէ՝ եգիպտահայ գաղութին համար:

Արդարեւ, ան արդէն եօթ տարիներէ ի վեր դիւանագիտական պաշտօնով Եգիպտոս կը գտնուի եւ լաւ ճանաչում ունի եգիպտական դիւանագիտական, քաղաքական եւ լրատուական շրջանակներուն մօտ:

Պր. Նալպանտեան նոյնպէս, մօտիկ յարաբերութիւններ ունի եգիպտահայ գաղութին հետ:

Այսուհանդերձ, իր նոր պաշտօնին նշանակումին առիթով, կարելորկը նկատենք իր կենսագրականը հակիրճ տուեալներով ներկայացնել «ԱՐԵԻ»-ի ընթերցողներուն:

Ծնած է 1956 թուականին Հայաստան: 1973-ին ոսկի մետալով կ'աւարտէ Երեւանի Պուշկինի անուան դպրոցը:

1978-ին կ'աւարտէ Մոսկուայի Միջազգային Յարաբերութիւններու Պետական Հիմնարկը:

Ապա կ'աւարտէ Սովետ Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտական Հիմնարկի ասպիրանտուրան, թէզ ունենալով Միջին Արեւելքը:

1978-ին պաշտօնի կը կոչուի Սովետ Միութեան արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ:

1978-ին կը գործուղուի Լիբանան, ուր կը պաշտօնավարէ տեղւոյն սովետական դեսպանատան մէջ, միաժամանակ պատրաստելով իր տոքթօրականը, գոր պաշտպանած է 1988-ին:

1986-էն մինչեւ 1992-ի Սեպտեմբերը, կը պաշտօնավարէ Գահիրէի

Սովետական, ապա՝ ռուսական դեսպանատան մեջ որպես խորհրդական:

Ամուսնացած է եւ ունի դուստր մը: Կինը եւս դիւանագետ է եւ միջազգային օրէնսգիտութեան մասնագետ:

Պր. Նալպանտեան հայերէնէ եւ ռուսերէնէն զատ կը տիրապետէ արաբերէնի, անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի:

Իր տարած դիւանագիտական աշխատանքին համար 1982-ին արժանացած է Սովետ Միութեան քարձրագոյն շքանշաններէն՝ Ժողովուրդներու Բարեկամութեան Շքանշանին (Փիփլըլզ Ֆրէնտշիփ Օրտըր):

ՀԱՐՅԱԶՐՈՅՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄՕՏ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

ԴՈԿՏ. ԷԴՈՒԱՐԴ ՆԱՊԱՆՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Գահիրէի մեջ ՀՀ դեսպանատան բացումին (4 Յունուար 1993) առաջին տարեդարձին առիթով, մեր աշխատակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է Հ.Հ. հաւատարմատար Դոկտ. Էդուարդ Նալպանտեանի հետ, զոր կուտանք ստորեւ.

Հ.- Արդէն մէկ տարի է որ Գահիրէի մեջ բացուած է ՀՀ դեսպանութիւնը: Ի՞նչ նշանակալից իրադարձութիւններ տեղի ունեցան այդ տարուան ընթացքին եգիպտահայկական յարաբերութիւններուն մէջ:

Պ.- Եգիպտոսի դեսպանութեան բացումը Երեւանում ու ՀՀ դեսպանութեան բացումը Գահիրէում կարեւոր իրադարձութիւն հանդիսացան հայ-արաբական յարաբերութիւնների մէջ, որով հնարաւորութիւն ընձեռնուեց արաբական աշխարհի հետ մեր կապերի ապագայ ընդլայնման եւ խորացման համար: Եգիպտոսն արաբական միակ պետութիւնն է, որը Երեւանում պաշտօնապէս դեսպանութիւն բացաւ: Այդ փաստն ինքնին վկայում է յարաբերութիւնների համապատասխան մակարդակի մասին: ՀՀ դեսպանութիւնը Գահիրէում բացուեց մեծ շուքով Յունուարի 4-ին եւ, ինչպէս գիտէք, այդ կապակցութեամբ այստեղ էր գտնուում արտաքին գործերի նախարարի պաշտօնակատար Արման Կիրակոսեանը, որը հանդիպեց Ֆաթի Սուրուրի, արտգործնախարար Ամր Մուսայի, միջազգային համագործակցութեան պետնախարար Մօրիս Մաքրամալլայի եւ այլ պաշտօնական անձանց հետ:

Հայաստանի եւ Եգիպտոսի արտաքին գործերի նախարարութիւնների միջեւ ստորագրուել է յատուկ արձանագրութիւն խորհրդակ-

ցութիւններ անցկացնելու մասին:

Պետք է աւելացնել նաեւ, որ Եգիպտոսի խորհրդարանի նախագահ Ֆաթիի Սուրուրի հետ, որը գլխաւորում է Եգիպտոս-ԱՊՀ բարեկամութեան ընկերութիւնը, պայմանաւորուածութիւն կայ Հայաստան-Եգիպտոս եւ Եգիպտոս-Հայաստան բարեկամութեան ընկերակցութիւններ ստեղծելու մասին:

Մեր դեսպանութիւնը անցեալ տարուայ ընթացքում սերտ աշխատանքային կապեր է հաստատել Եգիպտոսի արտաքին գործերի եւ այլ նախարարութիւնների, զանգուածային լրատուութեան միջոցների հետ: Դեսպանութիւնը մշտական կապի մէջ է գտնուում Գահիրէում հաւատարմագրուած դեսպանութիւնների եւ միջազգային կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչների հետ:

Մէկ տարուայ ընթացքում 150-ից աւելի հանդիպում է կայացել եգիպտական բարձրաստիճան եւ արտասահմանեան դեսպանատների պաշտօնատարների հետ: ՀՀ դեսպանութեան եւ ԵԱՀ-ի արտաքին գործերի նախարարի միջեւ ձեռք բերուած պայմանաւորուածութեան համաձայն, 1993 թուականի Փետրուար-Յունիս ամիսներին, Գահիրէի Դիւանագիտական Ակադեմիայում յատուկ դասընթաց կազմակերպուեց հայաստանցի ութ ուսանողների համար, որոնք աւարտեցին այն:

Այսպիսի նախաձեռնութիւնները շատ կարեւոր են հայ դիւանագիտութեան համար կատրեր պատրաստելու իմաստով:

Դեսպանութիւնը անգլերէն լեզուով հրատարակում է մամլոյ տեղեկագիր, 160 օրինակով, որի մէջ զետեղում են Հայաստանի դեկլարութեան պաշտօնական յայտարարութիւնները, վերջին լուրերը Հայաստանից եւ Արցախից, նիւթեր հայ մշակութային կեանքից եւ այլն:

Մամլոյ տեղեկագիրն ուղարկւում է Եգիպտոսի արտաքին գործերի նախարարութեան տարբեր բաժիններին, այլ նախարարութիւններին, դեսպանութիւններին, միջազգային կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին, զանգուածային լրատուութեան միջոցներին: Մինչեւ այժմ հրատարակուել է 33 համար:

Դեսպանութիւնում հիմնադրուեց նաեւ գրադարան, որում առ այժմ հաւաքուել է մօտ 1000 հատոր՝ անգլերէն, արաբերէն, հայերէն եւ այլ լեզուներով՝ մասնաւորապէս Հայկական Հարցի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքական հարցերի շուրջը:

Այդ գրադարանը, ըստ էութեան, որոշ առումով կատարում է հա-

մեստ հետազօտական կենտրոնի դեր եւ կարծում եմ, որ հետագայում այդ դերն աւելի նշանակալից կը լինի:

Դեսպանութիւնը նաեւ աշխատանք է տարել հայ-եգիպտական համատեղ տնտեսական յանձնաժողովի առաջին հանդիպումը նախապատրաստելու ուղղութեամբ, եւ յուսով եմ, որ մօտ ապագայում այն կը կայանայ:

Մշակութային ասպարեզում բոլորս յիշում ենք, որ Նոյեմբերի 23-ին Գահիրէի Օպերայի մեծ դահլիճում՝ համագործակցելով Եգիպտոսի մշակոյթի նախարարութեան, Եգիպտական Ազգային Մշակութային Կենտրոնի եւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամների Մարմնի հետ, կազմակերպուեց Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 90-ամեակի տօնակատարութիւնը, որին ներկայ էին եգիպտացի եւ օտար բազմաթիւ բարձրաստիճան հիւրեր եւ այդ միջոցառումը բարձր գնահատականի եւ լայն արձագանգի արժանացաւ:

Հ.- ՀՀ դեսպանութիւնը ի՞նչ քայլեր կ'առնէ արաբական եւ աֆրիկեան երկիրներու հետ դիւանագիտական կապեր պահելու ուղղութեամբ:

Պ.- Դեսպանութիւնն արաբական եւ աֆրիկեան ուղղութեամբ աշխատանք է տանում այդ պետութիւնների հետ մեր յարաբերութիւնների ընդլայնման եւ սերտացման նպատակով, ինչպէն նաեւ նոր երկրների հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու ուղղութեամբ: Այդ նախապատրաստական աշխատանքների շնորհիւ, արդէն իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւններ են հաստատուել Եթովպիայի հետ:

Ընթացքի մէջ են նախնական բանակցութիւնները մի քանի այլ պետութիւնների հետ:

Դեսպանութիւնն ակտիւօրէն գործում է աֆրիկեան ուղղութեամբ: Մերտ կապեր են հաստատուած Գահիրէում հաւատարմագրուած աֆրիկեան դեսպանութիւնների հետ:

Յուլիս ամսին Եգիպտոսի արտգործերի նախարարի հրաւերով, ներկայ գտնուեցի Աֆրիկեան Միասնութեան Կազմակերպութեան ներկայ գտնուեցի Աֆրիկեան Միասնութեան Կազմակերպութեան Գահիրէում կայացած արտգործերի նախարարների խորհրդաժողովի բացման, ինչպէս նաեւ աֆրիկեան գազաթնաժողովի բացման նիստերին: Այս գազաթնաժողովի նախօրեակին նախագահ Հոսնի Մուպարաքին, իբրեւ Աֆրիկեան Միասնութեան կազմակերպութեան նա-

խազահ, յանձնուեց ՀՀ նախագահ Լեւոն Տեր Պետրոսեանի ուղերձը՝ աֆրիկեան պետութիւնների նախագահներին: Նոյն ուղերձը յանձնուեց նաեւ անդամ պետութիւնների ղեկավարներին:

Հանդիպումներ ունեցայ նաեւ մի շարք աֆրիկեան պետութիւնների պատուիրակութիւններին հետ, եւ հաստատուած կապերը թոյլ են տալիս ապագայում արդիւնաւետօրէն գործել աֆրիկեան ուղղութեամբ: Պէտք է ասեմ, որ Գահիրէի ՀՀ դեսպանութիւնը ներկայացնում է Հայաստանը նաեւ Ալժիրում, Մարոկկոյում եւ Օմանում: Մշտական կապ է հաստատուած Գահիրէում գտնուող Արաբական Լիկայի գլխաւոր գրասենեակի հետ:

Հ.- Գահիրէն իսլամական աշխարհի կարեւոր կեդրոններէն մէկն է: Այդ հանգամանքը կ'օգտագործուի՞ արաբական կամ աֆրիկեան իսլամական պետութիւններէն զատ, այլ իսլամական պետութիւններու հետ դիւանագիտական շփումներ ունենալու:

Պ.- Դեսպանութիւնը անհրաժեշտ աշխատանք է տանում նաեւ միջազգային իսլամական կազմակերպութիւնների հետ կապեր հաստատելու եւ դարաբաղեան ու այլ հարցերի վերաբերեալ մեր դիրքորոշումը պարզաբանելու համար:

Կարելի է յիշել, որ Ապրիլ ամսին այցելեցի Կարաչի՝ Իսլամական Կոնֆերանս Կազմակերպութեան արտաքին գործերի նախարարների խորհրդաժողովին ներկայ գտնուելու համար: Այս առիթով նաեւ յաջողուեց հանդիպել այդ կազմակերպութեան գլխաւոր քարտուղարի, ինչպէս նաեւ խորհրդաժողովին մասնակցող 15 այլ պատուիրակութիւնների հետ:

Հ.- Ղարաբաղի հարցը կը թուի անելի առջեւ գտնուիլ: Ի՞նչպէս կը պատկերացնէք այդ հարցին լուծումը ներկայ պայմաններու լոյսին տակ:

Պ.- Ղարաբաղեան հակամարտութեան քաղաքական լուծումը եւ Լեռնային Ղարաբաղում խաղաղութեան հաստատման խնդիրը մեր արտաքին քաղաքականութեան եւ արտասահմանում ՀՀ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնների գլխաւոր խնդիրներից մէկն է:

Մեր հանրապետութեան կառավարութեան կողմից ամէն ջանք գործադրում է, հարցի քաղաքական, խաղաղ ու շուտափոյթ կարգաւորման համար:

Յայտնի է, որ ԵԱՀԽ-ի Մինսկի խմբի վերջին առաջարկը երկարատեւ եւ ծանր բանակցութիւնների արդիւնքում ձեռք բերուած փոխզիջումային լուծման տարբերակ էր, որին հաւանութիւն էին տուել Մինսկի խմբի երկրները: Նոյեմբերի 22-ին Հայաստանն ընդունեց այդ ծրագիրը եւ հնարաւոր ջանքեր գործադրուեցին, որպէսզի այդ առաջարկն ընդունելի դառնայ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի համար:

Եւ պէտք է նշել, որ Լեռնային Ղարաբաղն ընդունեց խաղաղութեան այդ ծրագիրը, չնայած այն վտանգներին, որ այն որոշ առումով ներկայացնում էր Ղարաբաղի բնակչութեան անվտանգութեան համար: Ցաւալի է եւ մտահոգիչ, որ Ատրպէյճանի կառավարութիւնը մերժեց այդ առաջարկը՝ խափանելով միջազգային մակարդակով գործադրուող ջանքերը:

Փաստօրէն, Ատրպէյճանի նոր կառավարութիւնը նախորդների նման ուժի միջոցով է փորձում լուծում գտնել, որը կարող է միմիայն աւելի սրել եւ բորբոքել վիճակը եւ հեռացնել հակամարտութեան առիթ տուող խնդիրն լուծումը:

Հ.- Ատրպէյճանի այս մերժումէն յետոյ, որեւէ քայլ առնուած է բանակցութիւնները շարունակելու ուղղութեամբ:

Պ.- Հայաստանի կողմից բոլոր քայլերը գործադրում են, որպէսզի բանակցութիւնները շարունակուեն: Այդ նպատակով հայ դիւանագէտները ակտիւ շփումների մէջ են բոլոր շահագրգռուած կողմերի հետ:

Պէտք է ասել, որ Աշխաբատում ԱՊՀ-ի համաժողովի ընթացքում կայացաւ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի նախագահների հանդիպումը:

Հայաստանի, Ատրպէյճանի եւ Ղարաբաղի խորհրդարանների պատուիրակութիւնները, ԱՊՀ-ի Միջխորհրդարանական Համաժողովի միջնորդութեամբ, Ֆինլանտիայում հանդիպում ունեցան Ղարաբաղի հարցի շուրջ: Այն հանդիպմանը ներկայ էր Ղրրղըզստանի խորհրդարանի նախագահը եւ Ռուսաստանի նախագահի Ղարաբաղեան հարցերով ներկայացուցիչ Վլատիմիր Կազիմիրովը: Նոյնպէս, Փարիզում հանդիպում կայացաւ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի առաջին տեղակալի եւ Ատրպէյճանի արտաքին գործերի նախարարի միջեւ:

Ղարաբաղեան հարցի շուրջ բանակցութիւններն ու երկխօսութիւնները շարունակուում են, եւ պէտք է վստահ լինել, որ Հայաստանի

կողմից արևում է հնարաւոր ամէնը շուտափոյթ ձեւով խաղաղ լուծում գտնելու համար:

Հ.- Ղարաբաղի հարցը իր անդրադարձը ունի Հայաստանի շրջափակման վրայ: Արդեօ ք այդ հարցի լուծումով, հիմնական բարելաւում կը յառաջանայ Հայաստանի տնտեսական կացութեան մէջ:

Պ.- Ներկայ պայմաններում Հայաստանը սոցիալ-տնտեսական ծանր կացութեան մէջ է եւ դարաբաղեան հակամարտութեան ու պատերազմի շարունակութեան պայմաններում դժուար է սպասել էական սոցիալ-տնտեսական բարելաւման կամ ժողովրդի կենսամակարդակի բարձրացման: Վերջին դժուարութիւններին աւելացան աւել ֆինանսա-դրամական ճգնաժամը, երբ Ռուսաստանը միակողմանիօրէն շրջանառութեան մէջ դրեց նոր ռուբլին, որի հետեւանքով, փաստօրէն, հին ռուբլին օգտագործող որոշ ԱՊՀ երկրներում ծաւալուեց դրամի գեր-արժեզրկում:

Հայաստանն իր կողմից արել էր հնարաւոր ամէնը որպէսզի իրականանայ այսպէս կոչուած ռուբլու գօտու գաղափարը: Բայց Ռուսաստանի վերոյիշեալ քայլից յետոյ, Հայաստանը փաստօրէն այլ ընտրանք չունենալով, ԱՊՀ միւս երկրների պէս ստիպուած էր շրջանառութեան մէջ դնել հայկական դրամը:

Բացի այդ բոլոր դժուարութիւններից, արդէն հինգ տարի է անցել 1988 թ. Դեկտեմբերի 7-ի աղիտալի երկրաշարժից, որի հետեւանքները դեռ վերացուած չեն եւ աղէտի գօտում ստեղծուած ծանր վիճակը Հայաստանի շրջափակման պատճառով ներկայումս փաստօրէն անհնար է բարելաւել:

Մեր հանրապետութեան առջեւ կանգնած կարեւորագոյն հարցերից է նաեւ էներգետիկական անկախութեան ձեռքբերումը: Այդ առումով լուրջ քայլեր են արւում հայկական աթոմակայանի գործունէութեան վերսկսման համար:

Մեծ նշանակութիւն եւ կարեւորութիւն ունի սահմանադրութեան ընդունումը, որը կը դառնայ մեր նորանկախ դեմոկրատական պետականութեան կայացման երաշխիքը:

Բայց առաջին հերթին պէտք է պահպանել այն ներքին կայունութիւնը, որը, անկախութեան նուաճումից յետոյ, ԱՊՀ միւս երկրների հետ համեմատած, մեր ամենամեծ առաւելութիւնն է եւ անկախ պետականութեան պահպանման գլխաւոր երաշխիքներից է:

Հ.- Վերջացնելէ առաջ արդեօք ըսելիք մը ունի՞ ք եզրիպտահայութեան մասին:

Պ.- Արդէն ութ տարի է այստեղ եմ եւ շատ ուրախ եմ որ հնարաւորութիւն է ստեղծուել ծանօթանալու հայ համայնքի հետ, որ թէեւ քանակով փոքր բայց մեծ հայրենասիրական եւ հայրենանուէր ոգով օժտուած համայնք է:

Կուզենայի իմ խորին երախտագիտութիւնը յայտնել համայնքի բոլոր մարմինների պատասխանատուներին եւ անհատներին, որոնք աջակցեցին եւ շարունակում են աջակցել դեսպանութեան կայացման եւ հայ-եզրիպտական եւ հայ-արաբական յարաբերութիւնների սերտացման եւ ընդլայնման մէջ:

Հարցազրոյցը վարեց՝ ՊԵՐՃ ԹԵՐԶԵԱՆ

«Արեւ», 31 Յունուար 1994

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐ

31 Հոկտեմբերի 2010թ.
ՀԲԸՄ ԿԱՀԻՐԷԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
Կահիրե

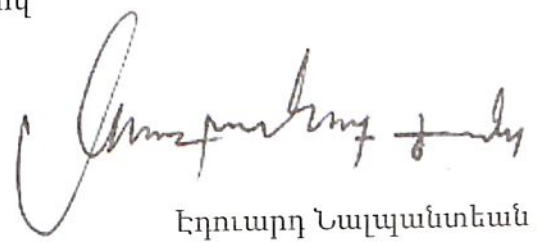
Միրելի բարեկամներ,

ՀԲԸՄ Կահիրեի մասնաճիւղի անցած նշանակալի ուղին եւ երկարամեայ արգասաւոր գործունեութիւնը յայտնի են ոչ միայն եգիպտահայ գաղթօջախում, այլեւ նրա շրջանակներից դուրս` Հայաստանում, Արցախում եւ Սփիւռքում:

Եգիպտոսում պաշտօնավարելու տարիներին առիթ եմ ունեցել մօտիկից ծանօթ լինելու ՀԲԸՄ Կահիրեի մասնաճիւղի ազգանուէր աշխատանքին, ինչպէս նաեւ` անմիջականօրէն ճանաչելու անդամներին, որոնցից շատերի հետ ձեւաւորուած անձնական բարեկամութիւնը նոյն ոգով շարունակուում է առ այսօր: Միշտ ջերմութեամբ եմ յիշում մասնաճիւղի եւ նրա այն ժամանակուայ ատենապետ պարոն Պերճ Թերզեանի հետ տարուած նպատակասլաց համատեղ աշխատանքը, որի արդիւնքում Հայաստանի Հանրապետութիւնը բարեկամ Եգիպտոսի հողում ունեցաւ իր պատուաւոր եւ ներկայանալի դեսպանատունը:

ՀԲԸՄ Կահիրեի մասնաճիւղի 100-ամեայ յոբելեանի տօնակատարութիւններին` աշխատանքի բերումով` չլինելով ձեր կողքին, միաժամանակ ձեզ հետ եմ հոգեպէս: Ջերմօրէն ու սրտանց շնորհաւորում եւ ողջունում եմ բոլորիդ, ՀԲԸՄ Կահիրեի մասնաճիւղին եւ ողջ եգիպտահայ ընտանիքին, մաղթելով հետագայ ձեռքբերումներ եւ նորանոր իրագործումներ` ի շահ մեր ժողովրդի եւ Մայր Հայրենիքի:

Լաւագոյն բարեմաղթանքներով

Էդուարդ Նալպանտեան

ՀԵՂԻՆԱԿԸ ԱՄՓՈՓ ԳԻԾԵՐՈՎ

- ♦ 1957-էն սկսեալ անդամակցած է Գահիրէի Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան (համագործ ԹՄՄ-ի), գործօն օժանդակութիւն բերելով անոր տարբեր շրջաններու վարչութիւններուն. 1975-ին եղած է նոյն միութեան փոխ ատենապետը:
1968-էն սկսեալ երկար տարիներ անդամակցած է Հայ Ազգային Հիմնադրամի («Արեւ» օրաթերթի հրատարակիչ) վարչութեան եւ 1970-ականներու սկիզբը քանի մը տարի վարած է ատենապետի պաշտօնը:
1998-2009 «Արեւ» օրաթերթի արաբերէն ամսօրեայ յաւելումաձիւն հայկական նիւթերու խորհրդատու եւ հեղինակ անոր առաջնորդող յօդուածներուն մեծամասնութեան:
- ♦ 1964-էն սկսեալ անդամ ՀԲԸՄ-ի եւ անոր Եգիպտոսի Շրջանակային Յանձնաժողովին՝ 48 տարի անընդմէջ գործելով որպէս փոխ գանձապահ, փոխ ատենապետ եւ հուսկ ատենապետ (1988-էն):
1980-էն 1990 անդամ Գահիրէի ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐ մարզարանի վարչութեան, որ կը ներկայացնէ ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի մարզական թելը: Զանազան շրջաններու օժանդակած եւ անդամակցած է ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի տեղական մասնաժողովին եւ 1992-էն 2002 վարած է անոր ատենապետութիւնը:
Խմբագրական խորհրդատու Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի «Տեղեկատու» եռամսեային:
2007-ին ընտրուած է Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Պատուոյ Ատենապետ:
2010 Ապրիլէն սկսեալ հայկական նիւթերու խմբագրական խորհրդատու Գահիրէի ՀԲԸՄի արաբալեզու «Արեգ» ամսօրեային:
- ♦ 1967-էն սկսեալ, տարբեր շրջաններու, անդամ Եգիպտահայ Ուսումնական Խորհուրդին եւ Նուպարեան Ազգային Վարժարանի Հոգաբարձութեան:
1975-էն 1992 անդամ Գահիրէի Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներուն:
2000-էն սկսեալ դարձեալ անդամ Գահիրէի Թեմական Ժողովին եւ 2003-2006 ատենապետ Քաղաքական Ժողովի:
- ♦ 1992-ին ՀՀ Գահիրէի դեսպանատան բացումէն սկսեալ անդամ Դեսպանատան Բարեկամներու Խորհուրդին:
1999-ին ստացած է Մաշտոցի անուան Մատենադարանի յատուկ

- վկայագիր եւ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅԻ յուշամետալ՝ գիտահրատարակչական աշխատանքներու սատարելուն համար:
2005 Դեկտեմբերին, ի շարս այլոց, ստացած է ՀՀ վարչապետին շնորհակալագիրը Գահիրէի մէջ Հայաստանի դեսպանատան օժանդակութիւն ցուցաբերելուն համար:
2007 Ապրիլին, ի շարս այլոց, ստացած է ՀՀ նախագահական շնորհակալագիր՝ 1992-էն սկսեալ Գահիրէի մէջ Հայաստանի դեսպանատան սատար կանգնելուն համար:
- ♦ 2008-ին լոյս տեսած է իր «ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐ Պատմութեան, Քաղաքականութեան եւ Մշակութային Ժառանգութեան Մասին» արաբերէն հատորը, որ կը պարփակէ «Արեւ»ի արաբերէն ամսօրեայ յաւելումով լոյս տեսած 40 առաջնորդող յօդուածներ:
  - ♦ 2010-ի Սեպտեմբերին լոյս տեսած է իր «ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ» հայերէն հատորը, որ կը պարփակէ մեծամասնութեամբ «Արեւ» օրաթերթին մէջ լոյս տեսած իր յօդուածներէն հաւաքածոյ մը, ինչպէս նաեւ տարբեր առիթներով իր ունեցած կարգ մը ելոյթները, հարցազրոյցները եւ եգիպտահայ վարժարաններու մասին ուսումնասիրութիւն մը:
  - ♦ 2010-ի Հոկտեմբերին Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսէն պարգևատրուած է Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ շքանշանով եւ Հայրապետական Կոնդակով, որպէս գնահատանք իր երկարամեայ ազգային-եկեղեցական, միութենական եւ հրապարակագրական գործունէութեան:
  - ♦ 2011-ի Ապրիլին ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնական Վարչական Ժողովի որոշումով կ'արժանանայ ՀԲԸՄիութեան «Պատուոյ Անդամ»ի տիտղոսին, որպէս գնահատանք Միութեան մէջ իր ունեցած տասնամեակներու բազմաբնոյթ գործունէութեան:
  - ♦ 2011-ի Սեպտեմբերին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան 20-րդ տարեդարձին առիթով, ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսեանի հրամանագրով պարգևատրուած է «Միախար Գօշ» մետալով՝ «հայապահպանման գործում ներդրած ծանրակշիռ աւանդի, հայրենիքին մատուցած ծառայութիւնների, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ օտարերկրեայ պետութիւնների միջեւ բարեկամութեան ամրապնդմանը մեծապէս նպաստելու համար»:

Այս գիրքը ունենալ փափաքողներեն կը խնդրուի
դիմել հեղինակին հետեւեալ հասցեով՝

BERDJ TERZIAN
9, El Sakhawi Street – Manshiet El Bakry
Heliopolis – Cairo 11341
Egypt

E-mail: africanpress@hotmail.com

المؤلف : بيرج ترزيان

الكتاب : نشوء سفارة جمهورية أرمينيا في مصر نظرة عن بعد عقدين

الناشر : المؤلف

الطبعة : الأولى ٢٠١٢

المطبعة : المطبعة الأفريقية ش.م.م

رقم الإيداع : ٢٠١٢/١٥١٧٨

الترقيم الدولي : 7-954-716-977-978

**THE GENESIS OF THE EMBASSY
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA IN EGYPT
A Two-Decade Perspective**

Cairo - 2012

9(62)

70-37

42

ՀՀ Եգիպտոսի դեսպանատան նստավայրը